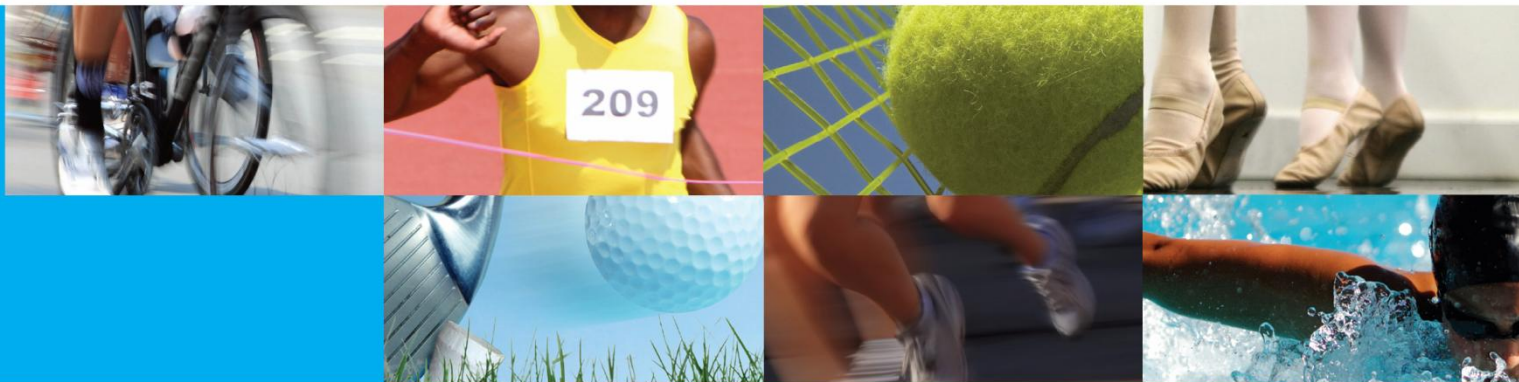

Monitor Sportplan Brabant2016

Nulmeting 2011/2012

Paul Hover

Harold van der Werff

Niels Reijgersberg

Hugo van der Poel

Monitor Sportplan Brabant 2016

Nulmeting 2011/2012

in opdracht van de provincie Noord-Brabant

***Paul Hover
Harold van der Werff
Niels Reijgersberg
Hugo van der Poel***

Met medewerking van:
Ankie Joos (Vrijetijdshuis Brabant)
Eva Stultjens (PON)
Japke Visser (Sportservice Noord-Brabant)
Jolijn Krijger (Vrijetijdshuis Brabant)
Manon Doesborgh (Olympisch Netwerk Brabant)
Frank van Eekeren (Universiteit Utrecht)

© *Mulier Instituut*
Utrecht, januari 2013

*Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 85445
3508 AK Utrecht*

*t 030-7210220
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

1.	Kerncijfers	8
2.	Inleiding	15
2.1	Aanleiding	15
2.2	Doelstellingen en actielijnen Sportplan Brabant 2016	15
2.3	Doel Monitor Sportplan Brabant 2016	17
2.4	Methode	18
2.5	Leeswijzer	19
3.	Accommodaties	21
3.1	Inleiding	21
3.2	Bekendheid	21
3.3	Gebruik	23
3.4	Waardering	25
3.5	Uitstraling	26
3.6	Tot besluit	27
4.	Evenementen	29
4.1	Inleiding	29
4.2	Aantal bezoekers en deelnemers	29
4.3	Waardering	36
4.4	Economische spin-off	37
4.5	Impact breedtesport	38
4.6	Zakelijk platform	39
4.7	Tot besluit	39
5.	Topsport en talentontwikkeling	42
5.1	Inleiding	42
5.2	Aantal topsporters en talenten	42
5.3	Combinatie topsport en onderwijs	48
5.4	Tot besluit	50
6.	Bijzondere breedte- en gehandicaptensport	52
6.1	Inleiding	52
6.2	Ontwikkeling van het aanbod	52
6.3	Tevredenheid met het aanbod	53
6.4	Tot besluit	54
7.	Sportnetwerken	57
7.1	Inleiding	57
7.2	Kenmerken van sportnetwerken	57
7.3	Succesfactoren voor optimale samenwerking	60
7.4	Rol provincie	61
7.5	Tot besluit	62

8.	Interactie andere domeinen	63
8.1	Inleiding	63
8.2	Sport- en beweegdeelname	63
8.3	Sociale cohesie	64
8.4	Samenwerking	64
8.5	Tot besluit	67
9.	Reflectie en vooruitblik	70
	Literatuur	75
	Bijlage I: Methodische achtergronden	77
	Bijlage II: Informatie evenementen	81
	Bijlage III: Informatie topsport en talentontwikkeling	86

1. Kerncijfers

In het onderstaande verwoorden we beknopt de kerndegegevens per actielijn. We geven een overzicht van de belangrijkste resultaten van het onderzoek. Voor uitgangspunten en definities die horen bij de betreffende onderzoeken, zie bijlage I.

Accommodaties

Bekendheid

- Van de Brabantse topsportaccommodaties hebben de voetbalstadions van de BVO's (met name die van PSV: 94%) en het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion (91%) de grootste naamsbekendheid onder Brabanders van zestien jaar en ouder.
- De helft van alle Nederlandse InnoSportLabs (3 van de 6) is gevestigd in Brabant.

Gebruik

- 29 procent van de Brabanders van zestien jaar en ouder heeft wel eens het Philipsstadion bezocht. Andere topaccommodaties die door minimaal 10 procent van de Brabanders zijn bezocht, zijn de voetbalstadions van NAC (12%), RKC (12%) en Willem II (12%). Het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion is door 10 procent bezocht.
- 52 procent van de Brabanders heeft een of meer van de topsportaccommodaties bezocht.
- 6 procent van de Brabanders van zestien jaar en ouder heeft zelf wel eens gesport in het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion.
- 74 procent van de Brabantse sportverenigingen heeft een eigen sportaccommodatie of -complex.

Waardering

- De Brabantse topsportaccommodaties krijgen (als locatie voor topsport) van Brabanders die de betreffende accommodaties kennen, een gemiddeld rapportcijfer van 7,4. Het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion (8,4) is volgens deze groep de beste locatie voor topsport. Ook het Philipsstadion (8,2), de Flik-Flak Hal in 's-Hertogenbosch (7,9) en het Anky Education Center in Erp (7,9) krijgen een hoge waardering.
- De Brabantse topsportaccommodaties (voor kernsporten) krijgen als locatie om zelf te sporten een gemiddeld rapportcijfer van 7,4 van Brabanders die de betreffende accommodaties kennen. Het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion (8,3), het Hockeycomplex Oosterplas in 's-Hertogenbosch (8,3) en het atletiekcomplex van A.V. Sprint in Breda (7,9) komen naar voren als beste locaties om zelf te sporten.
- Sportambtenaren geven de Brabantse accommodaties als locatie voor topsport gemiddeld een 7,5.

Uitstraling

- 98 procent van de sportprofessionals vindt dat een goede sportinfrastructuur in een provincie het woon- en leefklimaat versterkt, 60 procent meent dat deze bijdraagt aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat en 80 procent zegt dat investeren in topsport in een provincie het breedtesportklimaat verbetert.
- Negen van de tien sportprofessionals vinden dat er in Brabant kwalitatief hoogwaardige topsportaccommodaties zijn.

Evenementen

Aantal bezoekers/deelnemers

- 36 procent van de sportevenementen in Brabant is van nationale of internationale betekenis.
- 12 procent van de sportevenementen in Brabant behoort tot de categorie internationale topsportevenementen (zogenaamde laag I en II van Olympisch Vuur/NOC*NSF).
- In 2011 werden ruim 1,5 miljoentoeristische vakanties in Brabant doorgebracht. Tijdens 2,2 procent van alle vakanties werd een sportevenement bezocht (Nederland: 2,7%).
- In 2010 zijn er door Nederlanders bijna 66,6 miljoen bezoeken aan sportwedstrijden gerapporteerd. 10,5 miljoen (15,8%) bezoeken vonden plaats in Noord-Brabant (waarvan 94% door eigen inwoners).
- 24 procent van de Brabanders bezocht de afgelopen twee jaar een topsportevenement in Brabant. De marathon van Eindhoven (7%) en de Open Dag PSV (4%) zijn het meest bezocht.
- In 2010 bezocht 31 procent van de Brabanders ten minste één keer een sportwedstrijd (Nederland: 28%).
- Van de 575 sportevenementen in Nederland vonden er 78 plaats in Brabant. Alleen de provincies Zuid-Holland (108) en Noord-Holland (107) hadden meer sportevenementen.
- In 2011 vonden er in Brabant 3,2 sportevenementen plaats per 100.000 inwoners (Nederland: eveneens 3,2 per 100.000 inwoners).

Waardering

- Sportambtenaren in Brabant beoordelen het aantal evenementen, de diversiteit van het aanbod, de organisatie en de communicatie met een cijfer 8 of hoger.
- 47 procent van de Brabanders vindt dat in Brabant een goed aantal topsportevenementen wordt georganiseerd.

Economische spin-off

- De SER Brabant schat de productiewaarde van sport in de provincie Brabant op 1,5 miljard euro (het betreft hier de totale sportieve spin-off, niet alleen die van sportevenementen).

Impact breedtesport

- Een derde van de sportprofessionals denkt dat topsportevenementen een duidelijke functie hebben in relatie tot de breedtesport.
- Een op de drie Brabanders geeft als argument om topsportevenementen te organiseren dat ze Brabanders enthousiast maken om zelf te sporten. Het meest genoemde argument is dat topsportevenementen zorgen voor bekendheid in binnen- en buitenland (49%).
- 6 procent van de Brabanders ziet geen belangrijke redenen om topsportevenementen te organiseren.

Topsport en talentontwikkeling

Aantal topsporters en talenten

- Brabant telt 130 erkende topsporters en 1.125 erkende talenten.

- Het aantal topsporters in Brabant is naar rato van het aantal inwoners (5,3 per 100.000 inwoners) vergelijkbaar met het landelijke cijfer (5,2).
- Het aantal talenten per 100.000 inwoners is in Brabant hoger (46) dan in Nederland als geheel (39).
- Het aantal medailles van Brabantse sporters (exclusief teamsport) bedroeg bij de Olympische Spelen in Londen in 2012 drie stuks. Dat is 21 procent van alle door Nederland behaalde medailles (wederom exclusief teamsport).

Combinatie topsport en onderwijs

- Brabant beschikt over één van de vier Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO) in Nederland.
- Het Brabantse CTO telt 14 sportprogramma's van 6 sportbonden met in totaal 102 topsporters en talenten.
- Binnen de hele onderwijskolom in Brabant zijn er 28 topsportvriendelijke onderwijsinstellingen die sportambities van sporttalenten ondersteunen.
- Landelijk zijn er 39 topsportvriendelijke scholen in het voortgezet onderwijs, waarvan 11 in Brabant.

Bijzondere breedte- en gehandicapensport

Ontwikkeling van het aanbod

- 28 van de onderzochte 37 Brabantse gemeenten geven in hun beleid aandacht aan gehandicapensport.
- Bij 41 procent van de Brabantse sportverenigingen kunnen leden sporten met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke handicap of chronische aandoening. Dat aandeel bedraagt in Nederland 46 procent.
- 32 procent van de verenigingen heeft een speciaal aanbod voor leden met een handicap of chronische aandoening. Dat aandeel bedraagt in Nederland 21 procent.
- De grootste belemmering om (meer) leden met een handicap of chronische aandoening aan te trekken, is een tekort aan (gekwwalificeerde) trainers/begeleiders en vrijwilligers. Ook op nationaal niveau is dit het geval.
- Noord-Brabant telt 25 topsporters in een gehandicaptendiscipline. Dat is 19 procent van het totaal aantal topsporters in Brabant. Dit aandeel is identiek aan het landelijke.

Tevredenheid over het aanbod

- 30 procent van de Brabantse verenigingen zou (meer) mensen met een handicap of chronische aandoening als verenigingslid willen. 56 procent twijfelt of zij dit willen. De meest genoemde drempel is een tekort aan gekwalificeerd kader.

Sportnetwerken¹

Kenmerken van sportnetwerken

¹ Ten behoeve van dit onderzoek is besloten de indicatoren van deze actielijn aan te passen.

- 86 procent van de onderzochte Brabantse organisaties maakt deel uit van een (in)formeel sportnetwerk.
- Overheid en onderwijs zijn de meest genoemde partners in sportnetwerken.
- Kennisontwikkeling/-uitwisseling (90%), beleidsontwikkeling (71%) en product/projectontwikkeling (68%) zijn de meest voorkomende doelen om deel uit te maken van een netwerk.
- 84 procent van de netwerken wil door te netwerken komen tot concrete producten of projecten (activiteiten, evenementen, faciliteiten). 83 procent van deze groep is daarin geslaagd.
- 58 procent van de netwerken blijft na afloop van de beleidsperiode in dezelfde vorm bestaan.

Succesfactoren voor optimale samenwerking

- Succesfactoren voor een goede samenwerking binnen netwerken zijn: goede verbinding met sectoren buiten de sport, intrinsieke bereidheid tot samenwerking, open communicatie, beheersbare omvang van het netwerk, de 'Brabantfactor' (sterke gevoelsbinding met de provincie, voorloperrol, houding gericht op samenwerking) en interpersoonlijke factoren.

Rol provincie

- In drie onderscheiden fasen (de periode vóór totstandkoming Sportplan, de periode waarin het beleid werd ontwikkeld en de implementatieperiode) was de rol van de provincie achtereenvolgens die van eerste aanspreekpunt, sturende organisatie en centrale trekker (naast Sportservice Noord-Brabant en NOC*NSF).

Interactie andere domeinen

Sport- en beweegdeelname

- 74 procent van de Brabanders van zestien jaar en ouder sport minimaal één keer per jaar.
- Meer dan de helft van de Brabanders sport in ongeorganiseerd verband.
- Brabanders sporten vooral omdat het goed is voor de conditie, (85%) maar ook voor de gezelligheid (58%).

Sociale cohesie

- Bij bijna de helft van de Brabantse verenigingen (44%) vormt ongewenst gedrag van leden en/of kader geen probleem. Bij ongeveer evenveel verenigingen (49%) speelt het nauwelijks een rol. Voor 6 procent is ongewenst gedrag een behoorlijk probleem.
- De activiteit die Brabantse verenigingen de afgelopen twee jaar het vaakst ondernamen om ongewenst gedrag te voorkomen of sportiviteit te bevorderen, betreft het opstellen van huis-/gedragsregels (42%).

Samenwerking

- De grote meerderheid van de Brabantse verenigingen (92%) heeft het afgelopen jaar samengewerkt met minimaal één andere organisatie. De meest genoemde partners zijn: gemeente, school en andere sportvereniging.

- Voor 39 procent van de verenigingen is mogelijke ledenwinst de belangrijkste reden om samen te werken.
- Verenigingen maken het meest gebruik van de ondersteuning van de sportbond (77%) en de gemeente (60%).
- Verenigingen ontvangen ondersteuning op verschillende terreinen: sporttechnische cursussen (11%), opstellen van beleidsplannen (10%), financiële administratie (10%), beheer en onderhoud van de accommodatie (9%) en contacten met de gemeente (9%).
- Bij verenigingen bestaat een latente behoefte aan ondersteuning bij werving van sponsoren/adverteerders (24%) en werving en selectie van vrijwilligers (22%).

2. *Inleiding*

De voorliggende rapportage beschrijft resultaten van de nulmeting van het Sportplan Brabant 2016. Het onderzoek biedt inzicht in de stand van zaken wat betreft de pijlers van het Sportplan Brabant anno 2012. Dit hoofdstuk gaat eerst in op de aanleiding van het onderzoek. Vervolgens worden doel en actielijnen van het Sportplan Brabant 2016 toegelicht. Daarna komen methodische aspecten aan bod. De leeswijzer geeft inzicht in de structuur van het rapport.

Aanleiding

Versteviging van de positie van de Brabantse sport draagt bij aan de bredere provinciale ambities zoals opgetekend in de Agenda van Brabant (provincie Noord-Brabant, 2010). Deze ambities betreffen onder andere streven naar optimalisatie van het leef- en vestigingsklimaat en aanscherping van de regionale identiteit. Het Sportplan Brabant 2016 kan bijdragen aan het welslagen van ambities gelinkt aan de provinciale kerndomeinen.²

De commissie Zorg, Welzijn en Cultuur stemde op 18 februari 2011 in met de uitwerking van het investeringsvoorstel 'Olympisch Plan Brabant: versterking sportinfrastructuur'. Daarna is het voorstel inhoudelijk doorvertaald, zijn er beleidsinstrumenten ontwikkeld en is de projectorganisatie opgetuigd. Op 9 december 2011 hebben Provinciale Staten het Sportplan Brabant 2016 vastgesteld (Provincie Noord-Brabant, 2012). Dit plan sluit aan op het lopende sportbeleid dat eind 2011 werd beëindigd, maar is beduidend veelomvattender.

De provincie Noord-Brabant heeft het Mulier Instituut verzocht een onderzoeksinstrumentarium te ontwikkelen voor een nulmeting. Op verzoek van de opdrachtgever zijn hierbij de volgende partners betrokken: Vrijetijdshuis Brabant, Sportservice Noord-Brabant/Olympisch Netwerk Brabant, het PON en de Universiteit Utrecht (USBO). Het rapport van deze nulmeting, onder redactie van het Mulier Instituut, is derhalve een product van alle samenwerkende partijen.

Doelstellingen en actielijnen Sportplan Brabant 2016

De 'actielijnen' en 'kernsporten' vormen de ruggengraat van het Sportplan Brabant 2016 (tabel 1.1). Het Sportplan Brabant 2016 streeft onder meer naar uitnodigende en regionaal gespreide sportaccommodaties en een aansprekend aanbod van topsportevenementen met een positieve maatschappelijke en economische spin-off. Ook wordt beoogd sporttalenten ruimte te bieden voor groei en meer Brabanders in staat te stellen om te sporten. Daarnaast komt in het plan de gehandicaptensport aan de orde. De actielijn sportnetwerken verwijst naar verbetering van de onderlinge kennisuitwisseling tussen organisaties met lijnen naar de Brabantse sportsector. Tot slot wil de provincie met het plan sportinclusief beleid bevorderen. Van sportinclusief beleid is sprake wanneer beleidsmedewerkers buiten de sportafdeling sportieve interventies overwegen (en inzetten) in hun beleid. Sport kan bijvoorbeeld sociaal isolement tegengaan en de vitaliteit

² Het primaire werkdomein van de provincie betreft ruimte en economie. Dit betreft taken op het gebied van ruimtelijke ordening, wonen, milieu, landelijk gebied, verkeer en vervoer en regionale economie (Lodders-Elfferich 2008).

van de bevolking verbeteren. In algemene zin is een sportinclusieve denkwijze de erkenning van sport als middel door professionals buiten de sportbranche, om doelstellingen op hun domein te realiseren.

De kernsporten in Noord-Brabant zijn: hockey, hippische sport, zwemmen, turnen, atletiek, wielrennen en (dames)voetbal. Deze selectie is mede ingegeven door analyses van Hover & Doesborgh (2009).

Tabel 1.1 Actielijnen en kernsporten in Sportplan Brabant 2016

Actielijnen	Kernsporten
Accommodaties	Hockey
Evenementen	Hippische sport
Talentontwikkeling	Zwemmen
Bijzondere breedte- en gehandicaptensport	Turnen
Sportnetwerken	Atletiek
Interactie andere domeinen	Wielrennen
	Voetbal (accent op dames)

Voor de uitvoering van het Sportplan Brabant 2016 maakt de provincie gebruik van een combinatie van bestuurlijk-juridische, communicatieve en financiële beleidsinstrumenten:

1. netwerkbijeenkomsten rondom sport;
2. alliantie met partners uit de sport- en vrijetijdssector;
3. subsidieregeling sport Noord-Brabant 2011-2016.

Met de subsidieregeling wil de provincie de sportinfrastructuur van Brabant versterken. De regeling zet in op vier sporen (deze sporen komen ook terug in de actielijnen; zie tabel 1.1):³

- topsportaccommodaties: wedstrijdaccommodaties, trainingsaccommodaties en fieldlabs;
- topsportevenementen;
- talentontwikkeling;
- gehandicaptensport en bijzondere breedtesport.

Het Sportplan Brabant 2016 geeft per actielijn indicatoren weer (tabel 1.2).

³ Voor meer informatie over de subsidieregeling, zie <http://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/sport/subsidieregeling-sportplan-noord-brabant.aspx>.

Tabel 1.2 Actielijnen en indicatoren (beknopte weergave)

Actielijnen	Indicator
1 Accommodaties	1a Bekendheid
	1b Gebruik
	1c Waardering
	1d Uitstraling
2 Evenementen	2a Aantal bezoekers/deelnemers
	2b Waardering
	2c Economische spin-off
	2d Impact breedtesport
	2e Zakelijk platform
3 Talentontwikkeling	3a Aantal topsporters en talenten
	3b Tevredenheid combinatie sport/onderwijs
4 Bijzondere breedte- en gehandicaptensport	4a Ontwikkeling aanbod
	4b Tevredenheid aanbod
5 Sportnetwerken	5a Aantal bijeenkomsten
	5b Opkomst bijeenkomsten
	5c Waardering bijeenkomsten
6 Interactie andere domeinen ⁴	6a Sport- en beweegdeelname
	6b Sociale cohesie
	6c Samenwerking op het terrein van sport
	6d Samenwerking sport en andere sectoren

DoelMonitor Sportplan Brabant 2016

De doelstelling van de nulmeting Sportplan Noord-Brabant 2016, is het zo goed mogelijk vaststellen van de uitgangssituatie van de indicatoren anno 2011/2012. Deze 0-situatie kan dienen als referentiepunt voor toekomstige vergelijkbare metingen en toont daarmee of indicatoren zich positief of negatief ontwikkeld hebben. Daarbij mag de invloed van de provincie niet overschat worden, want die is op bepaalde terreinen klein (bijvoorbeeld bij het verhogen van de sportdeelname). Op de onderzoeksresultaten gebaseerde adviezen en actieplannen, zijn opgenomen in rapportages van de onderzoekspartners (zie paragraaf 2.4).

We verwachten dat de nulmeting niet alleen waardevolle kennis oplevert voor de provinciale overheid. Bij de onderbouwing en (later de) evaluatie van beleid kunnen ook andere organisaties in de (Brabantse) sportsector baat hebben. Denk bijvoorbeeld aan Sportservice Noord-Brabant, Olympisch Netwerk Brabant en Topsport Brabant. zo kan het interessant zijn om Brabantse sportverenigingen te informeren over hoe zij zich verhouden tot de gemiddelde Nederlandse sportvereniging. Dit laat zien waarin Brabantse clubs excelleren en waar verbetering mogelijk is. Het investeren in kennisgestuurd (sport)beleid zal positief bijdragen aan

⁴ In deze rapportage zijn de indicatoren 6c en 6b gezamenlijk beschouwd omdat het onderscheid niet overal goed te maken is.

de ontwikkeling van de sport in Noord-Brabant. Het verspreiden van kennis en het stimuleren van de implementatie ervan past bij de rol van bruggenbouwer die de provincie zich toedicht.

Methode

Voorliggend rapport is gebaseerd op de uitkomsten van twaalf onderzoeken (B1-B7, C1-C5, zie tabel 2.1). De tabel geeft weer welke organisaties verantwoordelijk waren voor de verschillende deelprojecten. Voorliggend rapport is een overkoepelende rapportage die de belangrijkste resultaten bijeenbrengt. Voor gedetailleerde informatie verwijzen we naar de rapporten van de onderzoekspartners. Een toelichting op de verschillende onderzoeksprojecten vindt u in bijlage I.

Tabel 2.1 Projectoverzicht

		MI	SSNB/ONB	VTH	PON	UU
A	Regierol kennisontwikkeling					
A1	Bijeenkomsten klankbordgroep Sport in Brabant	x	x	x	x	x
A2	Projectmanagement	x				
B	Nieuw onderzoek					
B1	Onderzoek Brabantse bevolking (Brabantpanel PON)				x	
B2	Onderzoek Vereniging Brabantse gemeenten (VBG-panel PON)				x	
B3	Onderzoek Brabantse sportverenigingen	x				
B4	Onderzoek Brabantse netwerken			x		
B5	Onderzoek Nederlands sportief bedrijfsleven	x				
B6	Groepsgesprek Brabantse talenten en topsporters		x			
B7	Groepsgesprek over gehandicapten met Brabantse professionals		x			
C	Bestaand onderzoek					
C1	Analyse bestand topsporters en talenten	x				
C2	Analyse bestand evenementen Respons en Olympisch Vuur	x				
C3	Analyse prestaties Brabantse teams in topsportcompetities	x				
C4	Analyse bestand CVO/CVTO			x		
C5	Analyse rapporten derden	x				
Rapportage		x	x	x	x	x

De resultaten van het onderzoek van het Mulier Instituut vindt u in dit rapport. Dat geldt vanzelfsprekend ook voor de voornaamste onderzoeksresultaten van het PON, Sportservice Noord-Brabant/Olympisch Netwerk Brabant en Vrijetijdshuis Brabant. Het rapport focust daarbij op het weergeven van de stand van zaken betreffende de indicatoren van het sportplan (zie ook vorige paragraaf). Dat betekent dat implementatie- en adviestrajecten op basis van de

onderzoeksresultaten niet in dit stuk zijn opgenomen. De geïnteresseerde lezer verwijzen we daarvoor naar de achterliggende rapporten.

De rapporten van de drie partners zijn:

- Krijger, J. & Joos, A. (2012). *Nulmeting sport in Brabant: deelonderzoek netwerkvorming*. Tilburg: Vrijetijdshuis Brabant. (onderzoek B4)
- Krijger, J. (2012). *Nulmeting sport in Brabant: deelonderzoek bezoek en deelname*. Tilburg: Vrijetijdshuis Brabant. (onderzoek C4)
- Visser, J. & Doesborgh, M. (2012). *Rapport nulmeting Sportplan Brabant. Deelonderzoeken B6 en B7*. Goirle: Sportservice Noord-Brabant/Olympisch Netwerk Brabant. (onderzoeken B6 en B7)
- Stultjens, E. (2012). *Topsport volgens gemeenten en Brabanders*. Tilburg: PON. (onderzoeken B1 en B2)

Leeswijzer

De rapportopbouw volgt grotendeels de actielijnen en indicatoren van het Sportplan Brabant 2016. Het volgende hoofdstuk gaat over accommodaties. Evenementen staan centraal in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 beschrijft de stand van zaken in de talentontwikkeling. Bijzondere breedte- en gehandicaptensport komt aan bod in hoofdstuk 6 en sportnetwerken in hoofdstuk 7. Hoofdstuk 8 bespreekt thema's omtrent de interactie van sport met andere domeinen.

Dit rapport brengt gegevens in kaart die samenhangen met de indicatoren. Daarnaast geeft het hether en der anekdotische informatie, die een inkijkje biedt in relevante zaken. Deze anekdotische teksten staan in kaders.

3. *Accommodaties*

Inleiding

Voorliggend hoofdstuk beschrijft de stand van zaken rondom de sportaccommodaties in Brabant. De focus ligt hierbij op topsportaccommodaties van kernsporten. We hebben gebruikgemaakt van onderzoek van het PON onder Brabanders en gemeente-ambtenaren (Stultjens 2012). Daarnaast is geput uit een onderzoek van het Mulier Instituut onder sportprofessionals.

Dit hoofdstuk is gestructureerd aan de hand van de indicatoren, horend bij de actielijn accommodaties. Paragraaf 3.2 gaat in op de bekendheid. Daarna volgen gebruik (paragraaf 3.3) en waardering (paragraaf 3.4)verwoord. Tot slot komt in paragraaf 3.5 de uitstraling aan bod. In de laatste paragraaf passeren de belangrijkste resultaten nog eens de revue.

Bekendheid

De geholpen bekendheid van topsportaccommodaties van de kernsporten is gemeten.⁵Het Philipsstadion van PSV en het Pieter van den Hoogenbandzwembad – beide in Eindhoven – hebben de grootste naamsbekendheid onder de Brabantse bevolking. Ruim negen van de tien Brabanders kennen die accommodaties van naam. Driekwart is bekend met de voetbalstadions van Willem II en RKC en ook de stadions van FC Den Bosch en NAC genieten een relatief hoge bekendheid. Onderaan de lijst staan atletiekaccommodaties (Stultjens 2012). De bekendheid van de accommodaties wordt beïnvloed door de populariteit van de sporten (actieve en passieve deelname) en de media-aandacht voor de sporten en accommodaties.

⁵ Met de geholpen bekendheid wordt bedoeld in welke mate respondenten de naam herkennen, wanneer zij die gepresenteerd krijgen.

Tabel 3.1 Bekendheid Brabantse topsportaccommodaties onder Brabanders(in procenten,n=1.065)

Accommodatie	In %
Philipsstadion (PSV, Eindhoven)	94
Pieter van den Hoogenbandzwembadstadion in Eindhoven	91
Koning Willem II Stadion (Willem II, Tilburg)	77
Mandemakers Stadion (RKC Waalwijk)	77
Stadion de Vliert (FC Den Bosch)	70
Rat Verlegh Stadion (NAC, Breda)	63
Jan Louwers Stadion (FC Eindhoven)	42
Flik-Flak Hal in 's-Hertogenbosch	41
Het Anky Education Center in Erp	35
Lavans Stadion (Helmond Sport)	31
Hockeycomplex Genneper Parken in Eindhoven	28
Stal Tops in Valkenswaard	26
Hockeycomplex Oosterplas in 's-Hertogenbosch	25
Frans Heesen Stadion (FC Oss)	25
Atletiekaccommodatie A.V. Sprint in Breda	21
Complex Hockeyclub Tilburg	20
Academy Bartels in Reusel-de Mierden	18
Atletiekaccommodatie Prins Hendrik in Vught	18
Atletiekaccommodatie Eindhoven Atletiek	16
Atletiekaccommodatie Attila in Tilburg	16

Bron: Stultjens 2012, bewerking Mulier instituut

5 van de 37 gemeenten gaven aan dat zij een of meerdere topsportaccommodaties in hun gemeente hebben. Opvallend is dat de ambtenaren in Breda en Tilburg niet spontaan de stadions van respectievelijk NAC en Willem II noemden (Stultjens 2012).⁶

Topaccommodaties in grote steden

De accommodaties voor internationale wedstrijden (A1-locaties) en accommodaties die geschikt zijn voor topsport en nationale competities (A2-locaties), zijn met name te vinden in de grotere Brabantse steden Eindhoven, 's-Hertogenbosch, Tilburg en Breda. Boersma & Keijsers (2011) verklaren deze ruimtelijke clustering van topsportaccommodaties vanuit de bevolkingsdichtheid in de grote(re) steden en de daarmee gepaard gaande (internationale) ontsluiting.

Voldoende aanbod

⁶ Mogelijk worden deze accommodaties niet (primair) als publieke accommodaties beschouwd.

Zeven gemeenten in Brabant hebben plannen voor nieuwe topsportaccommodaties (Stultjens, 2012). Ongeveer de helft van de sportambtenaren vindt dat er voldoende topsportaccommodaties in (en om) hun gemeente zijn (Stultjens, 2012). De sportambtenaren van de B5-gemeenten zijn meer te spreken over het aantal topsportaccommodaties in (de buurt van) hun gemeente dan hun collega's uit andere Brabantse gemeenten.

Acht van de tien sportprofessionals vinden dat de provincie Noord-Brabant over voldoende topsportaccommodaties beschikt. Ongeveer eenzelfde aandeel van de Brabanders (89%) vindt eveneens dat er voldoende topsportaccommodaties in (de omgeving van) hun gemeente zijn.⁷ Aan de kleine groep Brabanders (5%) die vindt dat er te weinig topsportaccommodaties zijn, is gevraagd welke accommodaties zij missen. Het meest noemen zij accommodaties voor atletiek, wielrennen, schaatsen/ijs sport en zwemmen (Stultjens, 2012).⁸

Innovatiebeleid en sportaccommodaties

De regio Eindhoven is een broedplaats voor innovatie en de thuisbasis van veel gerenommeerde bedrijven en kennis- en researchinstellingen. Deze spirit komt ook tot uiting in het aantal InnoSportLabs in de regio. De helft van alle Nederlandse InnoSportLabs is gevestigd in Brabant (Flik-Flak Hal in 's-Hertogenbosch, De Tongelreep in Eindhoven en Sport en Beweeg! in Eindhoven).

Er liggen kansen om innovatie en duurzaamheid bij sportaccommodaties verder te ontplooiën, in samenwerking met kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Daarom heeft de provincie Noord-Brabant de Stichting Sports en Technology ingeschakeld. Deze partij versterkt en vergroot de samenwerking tussen sport, kennisinstellingen, bedrijven en overheden rondom sportinnovatie, en de InnoSportLabs in Brabant (Provincie Noord Brabant, 2012).

Tennisbaan met LED-verlichting

Een goed voorbeeld van innovatie op het gebied van duurzaamheid en sportaccommodaties is de toepassing van LED-verlichting. Brabant is een voorloper in het gebruik van LED-verlichting op sportvelden. Zo nam de provincie in 2010 een tennisbaan met LED-verlichting in gebruik die wereldwijd het eerste buitensportveld is dat voldoet aan alle verlichtingsnormen. Sportpark Dommeldal-Zuid in Eindhoven is bovendien het eerste sportpark ter wereld dat buiten alleen LED-verlichting gebruikt.

Bron: Programmabureau Brabantstad (2011)

Gebruik

Hoe vaak bezoeken Brabanders topsportaccommodaties? En in welke hebben zij zelf wel eens gesport? Ongeveer drie van de tien Brabanders zijn een of meerdere malen in het Philipsstadion geweest. De Eindhovense voetbaltempel is dus de bekendste én de meest bezochte

⁷ Een derde van de Brabanders antwoordde op deze vraag 'weet niet'.

⁸ We vermelden hier alleen de sporten die minimaal vijf keer zijn genoemd.

accommodatie. Minder Brabanders bezochten het Pieter van den Hoogenbandzwembad, maar het is wel de topsportaccommodatie waar de meeste Brabanders zelf ook gebruik van maakten, door er te gaan zwemmen (Stultjens 2012).⁹ Veel andere accommodaties zijn slechts beperkt toegankelijk voor een breed publiek.

Tabel 3.2 Bezoek aan Brabantse topsportaccommodaties door Brabanders van 16 jaar en ouder (in procenten, n=1.065)

Accommodatie	Heb ik wel eens bezocht	Heb ik wel eens gesport
Philipsstadion (PSV, Eindhoven)	29	1
Pieter van den Hoogenbandzwembad in Eindhoven	10	6
Koning Willem II Stadion (Willem II, Tilburg)	12	0
Mandemakers Stadion (RKC Waalwijk)	12	0
Stadion de Vliert (FC Den Bosch)	6	0
Rat Verlegh Stadion (NAC, Breda)	12	0
Jan Louwers Stadion (FC Eindhoven)	6	0
Flik-Flak Hal in 's-Hertogenbosch	2	0
Het Anky Education Center in Erp	1	0
Lavans Stadion (Helmond Sport)	4	0
Hockeycomplex Genneper Parken in Eindhoven	2	2
Stal Tops in Valkenswaard	2	0
Hockeycomplex Oosterplas in 's-Hertogenbosch	3	2
Frans Heesen Stadion (FC Oss)	3	0
Atletiekaccommodatie A.V. Sprint in Breda	2	2
Complex Hockeyclub Tilburg	3	2
Academy Bartels in Reusel-de Mierden	1	0
Atletiekaccommodatie Prins Hendrik in Vught	1	0
Atletiekaccommodatie Eindhoven Atletiek	1	1
Atletiekaccommodatie Attila in Tilburg	1	0

*Respondenten konden meer dan één antwoord geven

Bron: Stultjens 2012

Ruim de helft van de Brabanders (52%) heeft wel eens één of meerdere topsportaccommodaties bezocht.

Sportverenigingen kunnen een eigen accommodatie exploiteren. In Noord-Brabant beschikt 74 procent van de sportverenigingen over een eigen sportaccommodatie of -complex.¹⁰ In heel Nederland bedraagt dat aandeel 51 procent.

⁹Het is mogelijk dat respondenten bedoelen dat ze hebben gezwommen in het recreatiebad van de Tongelreep en niet in het zwembad zelf, waar de bassins worden gebruikt voor wedstrijden en trainingen.

¹⁰De term 'eigen' is ruim geïnterpreteerd. Ook wanneer een vereniging de voorzieningen die zij gebruikt niet in eigendom heeft, maar wel beheert en onderhoudt, spreken we van een eigen sportaccommodatie of -complex.

Waardering

Aan de Brabanders is gevraagd de topsportaccommodaties die zij kennen rapportcijfers te geven als locatie voor topsport (wedstrijden en evenementen) en als locatie om zelf te sporten (indien van toepassing).

De Brabanders vinden het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion de beste locatie voor topsport (8,4). Ook een hoog cijfer als topsportaccommodatie krijgen: het Philipsstadion (8,2), de Flik-Flak Hal in 's-Hertogenbosch (7,9) en het Anky Education Center in Erp (7,9). Onder de accommodaties die met een cijfer tussen de 6 en 7 relatief laag scoren, bevinden zich veel voetbalstadions (Stultjens 2012).

Het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion (8,3) en het Hockeycomplex Oosterplas in 's-Hertogenbosch (8,3) komen naar voren als beste locaties om zelf te sporten. Ook het recent vernieuwde atletiekcomplex van A.V. Sprint in Breda (7,9) krijgt een hoge waardering (Stultjens 2012).

Tabel 3.3 Rapportcijfer per accommodatie voor locatie topsport en locatie om zelf te sporten, volgens Brabanders

Accommodatie	Als locatie voor topsport (wedstrijden/en evenementen)		Als locatie om zelf te sporten	
	Cijfer	n	cijfer	n
Philipsstadion (PSV, Eindhoven)	8,2	643	6,6	77
Pieter van den Hoogenbandzwemstadion in Eindhoven	8,4	568	8,3	95
Koning Willem II Stadion (Willem II, Tilburg)	7,1	434	6,8	39
Mandemakers Stadion (RKC Waalwijk)	6,8	315	6,9	23
Stadion de Vliert (FC Den Bosch)	6,6	345	6,6	26
Rat Verlegh Stadion (NAC, Breda)	7,2	320	7,3	24
Jan Louwers Stadion (FC Eindhoven)	6,4	233	6,1	26
Flik-Flak Hal in 's-Hertogenbosch	7,9	190	- *	-
Het Anky Education Center in Erp	7,9	137	- *	-
Lavans Stadion (Helmond Sport)	6,2	146	- *	-
Hockeycomplex Genneper Parken in Eindhoven	7,4	133	7,2	27
Stal Tops in Valkenswaard	7,6	124	- *	-
Hockeycomplex Oosterplas in 's-Hertogenbosch	7,7	175	8,3	37
Frans Heesen Stadion (FC Oss)	6,1	124	- *	-
Atletiekaccommodatie A.V. Sprint in Breda	7,4	111	7,9	22
Complex Hockeyclub Tilburg	7,2	130	7,5	31
Academy Bartels in Reusel-de Mierden	7,8	75	- *	-
Atletiekaccommodatie Prins Hendrik in Vught	7,5	85	8,2*	20
Atletiekaccommodatie Eindhoven Atletiek	7,5	86	- *	-
Atletiekaccommodatie Attila in Tilburg	6,8	94	- *	-
Gemiddeld	7,4	-	7,4	-

* Rapportcijfer is niet vermeld omdat minder dan 20 respondenten hun oordeel gaven. In het totaalgemiddelde rapportcijfer zijn deze cijfers wel meegenomen.

Bron: Stultjens 2012

Ook is onderzocht hoe gewone sporters de algemene toegankelijkheid van de Brabantse topsportaccommodaties ervaren. De meeste Brabanders (60%) hebben geen mening of ze weten het niet. Van degenen die wel een mening uitspreken (n=462), vindt 67 procent de topsportaccommodaties wel toegankelijk en 33 procent niet (Stultjens 2012).

Aan sportambtenaren is gevraagd op een aantal kwaliteitscriteria hun mening te geven over topsportaccommodaties in hun gemeente. De criteria waren: staat van het complex, of het complex groot genoeg is voor het aantal topsporters / topsportteams, beheer, representativiteit, bereikbaarheid, parkeergelegenheid en toegankelijkheid voor breedtesporters. De sportambtenaren zijn over alle punten uitermate tevreden. Gemiddeld geven zij de accommodaties als topsportlocatie een 7,5 (Stultjens 2012).

Twee derde van de sportprofessionals zegt dat er in de provincie waar zij wonen kwalitatief hoogwaardige topsportaccommodaties en -voorzieningen aanwezig zijn. Een kwart vindt juist van niet en een klein deel is neutraal. Over Noord-Brabant zijn zij duidelijk positiever. Negen van de tien sportprofessionals vinden dat er in Brabant kwalitatief hoogwaardige topsportaccommodaties zijn, en geen enkele professional meent dat die er niet zijn. In de rangorde van provincies met een groot en kwalitatief hoogwaardig aanbod van topsportaccommodaties, neemt Brabant in de ogen van de sportprofessionals de derde plaats in, na Noord-Holland en Zuid-Holland.

Uitstraling

Nagenoeg alle sportprofessionals vinden dat een goede sportinfrastructuur in een provincie het woon- en leefklimaat versterkt. Bijna twee derde zegt dat de sportinfrastructuur bijdraagt aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Verder menen vier van de vijf professionals dat investeren in topsport positief bijdraagt aan het breedtesportklimaat in een provincie.

Tabel 3.1 Uitstraling van de sportinfrastructuur volgens sportprofessionals (in procenten)

	(Zeer) Oneens	Neutraal	(Zeer) eens	n
Een goede sportinfrastructuur in een provincie versterkt het woon- en leefklimaat	2	0	98	48
Een goede sportinfrastructuur in een provincie draagt bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven	15	25	60	48
Investeren in topsport in een provincie draagt positief bij aan het breedtesportklimaat	8	12	80	49

Uit het rapport van de Gemengde commissie decentralisatievoorstellen provincies vloeit voort dat provincies zich moeten focussen op het ruimtelijk-economisch domein. Dit omvat taken op het gebied van ruimtelijke ordening, wonen, milieu, landelijk gebied, verkeer en vervoer en regionale economie (Lodders-Elfferich, 2008). Zoals blijkt uit de resultaten van tabel 3.1, kunnen investeringen in sport bijdragen aan het scheppen van goede voorwaarden voor de realisatie van doelen die voortkomen uit de kerntaken op het vlak van ruimte en economie.

Tot besluit

In deze paragraaf passeren de belangrijkste uitkomsten van dit hoofdstuk de revue.

Bekendheid

- Van de Brabantse topsportaccommodaties hebben de voetbalstadions van de BVO's (met name die van PSV: 94%) en het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion (91%) de grootste naamsbekendheid onder Brabanders van zestien jaar en ouder.
- De helft van alle Nederlandse InnoSportLabs (3 van de 6) is gevestigd in Brabant.

Gebruik

- 29 procent van de Brabanders van zestien jaar en ouder heeft wel eens het Philipsstadion bezocht. Andere topaccommodaties die door minimaal 10 procent van de Brabanders zijn bezocht, zijn de voetbalstadions van NAC (12%), RKC (12%) en Willem II (12%). Het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion is door 10 procent bezocht.
- 52 procent van de Brabanders heeft een of meer van de topsportaccommodaties bezocht.
- 6 procent van de Brabanders van zestien jaar en ouder heeft zelf wel eens gesport in het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion.
- 74 procent van de Brabantse sportverenigingen heeft een eigen sportaccommodatie of -complex.

Waardering

- De Brabantse topsportaccommodaties krijgen (als locatie voor topsport) van Brabanders die de betreffende accommodaties kennen, een gemiddeld rapportcijfer van 7,4. Het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion (8,4) is volgens deze groep de beste locatie voor topsport. Ook het Philipsstadion (8,2), de Flik-Flak Hal in 's-Hertogenbosch (7,9) en het Anky Education Center in Erp (7,9) krijgen een hoge waardering.
- De Brabantse topsportaccommodaties (voor kernsporten) krijgen als locatie om zélf te sporten een gemiddeld rapportcijfer van 7,4 van Brabanders die de betreffende accommodaties kennen. Het Pieter van den Hoogenband Zwemstadion (8,3), het Hockeycomplex Oosterplas in 's-Hertogenbosch (8,3) en het atletiekcomplex van A.V. Sprint in Breda (7,9) komen naar voren als beste locaties om zelf te sporten.
- Sportambtenaren geven de Brabantse accommodaties als locatie voor topsport gemiddeld een 7,5.

Uitstraling

- 98 procent van de sportprofessionals vindt dat een goede sportinfrastructuur in een provincie het woon- en leefklimaat versterkt, 60 procent meent dat deze bijdraagt aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat en 80 procent zegt dat investeren in topsport in een provincie het breedtesportklimaat verbetert.
- Negen van de tien sportprofessionals vinden dat er in Brabant kwalitatief hoogwaardige topsportaccommodaties zijn.

4. Evenementen

Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de stand van zaken rondom evenementen in Brabant. Er is gebruikgemaakt van onderzoek van het PON onder Brabanders en gemeente-ambtenaren (Stultjens, 2012). Daarnaast hebben we onder andere geput uit onderzoek van het Mulier Instituut (onderzoek onder sportprofessionals), onderzoek van Vrijetijds huis Brabant (secundaire analyses op data van het CVO en CVTO) en de Respons Sportevenementen Monitor. In de laatste paragraaf zetten we de belangrijkste gegevens op een rij.

Ook dit hoofdstuk is gestructureerd aan de hand van de indicatoren, behorende bij de actielijn. Paragraaf 4.2 gaat in op het aantal bezoekers en deelnemers. In de paragrafen 4.3 en 4.4 komen respectievelijk de waardering en de economische spin-off aan bod. De impact op de breedtesport en de betekenis van evenementen als zakelijk platform staan in de paragrafen 4.5 en 4.6 centraal. Slotparagraaf 4.7 vat de belangrijkste uitkomsten samen.

Aantal bezoekers en deelnemers

Aan Brabanders is gevraagd welke Brabantse topsportevenementen zij spontaan kunnen noemen. Een op de drie noemt Indoor Brabant en bijna een kwart noemt het betaald voetbal.

Tabel 4.1: Spontane naamsbekendheid Brabantse topsportevenementen volgens Brabanders (in procenten $n=1.058$; maximaal 3 antwoorden mogelijk)

Evenement	%
Indoor Brabant	34
Voetbal Eredivisie en Eerste Divisie	22
Marathon Eindhoven	16
Tennistoernooi Rosmalen	8
NK / EK / WK Zwemmen Eindhoven	8
Tilburg Ten Miles	7
Zwemmen*	6
Outdoor Brabant Hippische sport	4
International Concours Valkenswaard	3
Paardensport*	3

* Veel respondenten noemden een evenement dat zij kennen bij een algemene sportnaam, bijvoorbeeld 'paardensport' in plaats van Concours Hippique Eindhoven. Ze weten dus van het bestaan van een zwem- of paardensportevenement, maar kennen niet de naam ervan.

Bron: Stultjens, 2012

Bekendheid evenement onder inwoners

Evenementen verschillen sterk in de mate waarin zij zichtbaar zijn voor de inwoners van het gebied waar het evenement plaatsvindt. Dat hangt samen met de exacte locatie van het evenement (in de binnenstad of in een sportaccommodatie) en de hoeveelheid communicatie over het evenement. Bij het EK Waterpolo 2012 in Eindhoven is dit gemeten: ruim zeven op de tien Eindhovenaren (71%) wisten dat het evenement plaatsvond.

Bron: Adrichem & Van den Heuvel (2012)

Bezoek sportwedstrijden in Brabant tijdens vakanties

In 2011 werden ruim 1,5 miljoentoeristische vakanties in Brabant doorgebracht. Tijdens 34.000 van die vakanties (2,2%) werd een sportevenement bezocht (Krijger 2012). Dit aandeel is lager dan het gemiddelde van Nederland (2,7%). Limburg noteert met 3,1 procent het hoogste aandeel.

Bezoek sportwedstrijden in Brabant in de vrije tijd (exclusief vakanties)

In 2010 bezocht 28 procent van de Nederlanders in de vrije tijd ten minste één keer een sportwedstrijd. Onder Brabanders is dat aandeel met 31 procent iets hoger. Brabanders bezoeken dus iets vaker een sportwedstrijd dan de gemiddelde Nederlander (Krijger 2012).

Bovenstaande resultaten gaan over de mate waarin Nederlanders en Brabanders sportwedstrijden bezoeken. Nu kijken we naar de locatie van de wedstrijden. In totaal bezochten Nederlanders in 2010 bijna 66,6 miljoen keer een sportwedstrijd. Van deze bezoeken vonden er 10,5 miljoen plaats in Noord-Brabant. Dit is een marktaandeel van 15,8 procent. Brabant neemt hiermee een derde positie in, na Zuid-Holland (14,4 miljoen) en Noord-Holland (11,2 miljoen).

Welke typen sportwedstrijden oefenen de grootste aantrekkingskracht uit op bezoekers? Amateurvoetbalwedstrijden trekken in Nederland de meeste bezoeken (33 miljoen). Dat is ongeveer de helft van alle bezoeken aan sportwedstrijden. De amateurvoetbalwedstrijden zijn ook in Brabant populair (5 miljoen). Alleen in Zuid-Holland zijn meer amateurwedstrijden bezocht (7,8 miljoen). Noord-Brabant trekt relatief veel bezoekers van betaalde voetbalwedstrijden¹¹: 2,2 miljoen. Noord-Brabant neemt hiermee de eerste positie in bij de provincies.¹² Brabant kent relatief weinig bezoeken aan professionele wedstrijden van andere sporten dan voetbal. Dat type sportwedstrijden wordt vaker bezocht in Zuid-Holland, Noord-Holland en Gelderland.

¹¹In het CVTO worden vier typen sportwedstrijden onderscheiden, namelijk amateurvoetbalwedstrijden, amateurwedstrijden van andere sporten, betaaldvoetbalwedstrijden en professionele wedstrijden van andere sporten.

¹²Het aantal Brabantse clubs uitkomend in de hoogste divisies van het betaald voetbal is groot (realiseert u zich hierbij dat ca. 15% van de Nederlandse bevolking in Brabant woont). In het seizoen 2010/2011 waren er van de achttien eredivisieclubs drie Brabants, in de eerste divisie zelfs vijf van de achttien.

Tabel 4.2 Bezoeken aan sportwedstrijden in 2010 (in aantallen, procenten en relatieve positie)

	Nederland	Noord-Brabant		
	Abs (x mln)	Abs (x mln)	% in NL	Positie
Amateurvoetbalwedstrijd	33	5	16	2
Amateurwedstrijd andere sport	19	3	14	3
Betaaldvoetbalwedstrijd (o.a. ere- en eerste Divisie)	11	2	20	1
Professionele wedstrijd andere sport	4	0,4	11	4
Totaal	67	11	16	3

Bron: Krijger 2012

Van de 10,5 miljoen sportwedstrijdbezoeken in Noord-Brabant komt 94 procent voor rekening van eigen inwoners (figuur 4.1). Het aantal bezoeken door Brabanders aan sportwedstrijden buiten de provincie ('uitstroom') is groter dan het aantal bezoeken aan sportwedstrijden in Brabant door niet-Brabanders ('instroom'). Deze verhouding is 1:0,6.(990.000 vs.640.000).

Figuur 4.1 Het aantal bezoeken aan sportwedstrijden in Noord-Brabant en het aantal bezoeken door Brabanders aan sportwedstrijden buiten de eigen provincie

Bron: Krijger 2012

Bezoek topsportevenementen

Ongeveer een derde van de Brabanders (35%) bezocht in de afgelopen twee jaar een topsportevenement in Nederland of in het buitenland. Een kwart (24%) was in die periode bezoeker bij een topsportevenement in Noord-Brabant (Stultjens 2012). De meest bezochte evenementen zijn de Marathon van Eindhoven (7%), Open Dag PSV (4%), Indoor Brabant (3%), Brabants Dagblad Tilburg Ten Miles (3%) en de Acht van Chaam (3%).

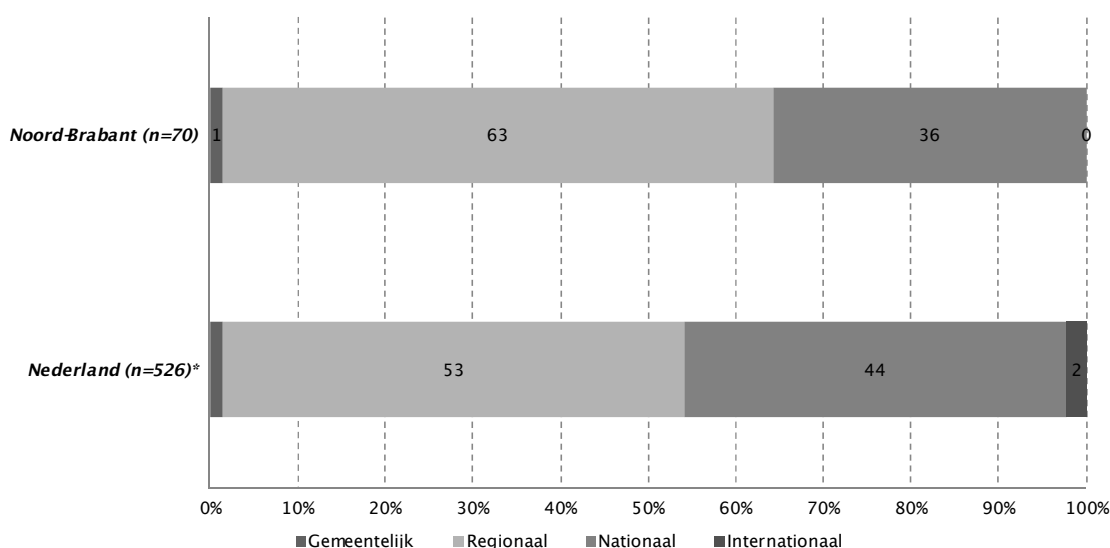
17 procent van de Brabanders weet (vrijwel) zeker dat zij in de toekomst een topsportevenement in Brabant gaan bezoeken. Ongeveer een derde (32%) van de Brabanders gaat dat (vrijwel) niet doen (Stultjens 2012). De belangrijkste reden om geen Brabantse topsportevenementen te bezoeken, is gebrek aan interesse (49%). 30 procent heeft geen speciale reden en 20 procent vindt het te duur (zie bijlage II tabel 2.1).

Aantrekkingskracht evenementen

In de Respons Sportevenementen Monitor wordt de aantrekkingskracht van een evenement gemeten. De monitor bepaalt de aantrekkingskracht aan de hand van de herkomst van de bezoekers en de media-aandacht die het evenement krijgt. Naarmate het evenement meer aandacht genereert in kringen verder van het evenement af, wordt de aantrekkingskracht groter¹³.

Ruim een derde van de Brabantse sportevenementen kent een nationale aantrekkingskracht, zie figuur 4.2. Dat aandeel ligt iets onder het landelijke gemiddelde. Echter, in vergelijking met de rest van Nederland worden er in Brabant veel sportevenementen georganiseerd met een regionale aantrekkingskracht.

Figuur 4.2 Sportevenementen in 2011 naar aantrekkingskracht in Brabant en Nederland (in procenten)

*exclusief landelijke evenementen (n=30) en belang onbekend (n=19)

Bron: Respons Sport Monitor, bewerking Mulier Instituut

Noord-Brabant organiseert een aantal internationaal aansprekende sportevenementen, zoals Indoor Brabant en het Unicef Open in Rosmalen. Volgens de Respons Sport Monitor vonden in 2011 de meeste sportevenementen in Brabant plaats in de gemeente Eindhoven (19 evenementen). Voorbeelden zijn de Swim Cup en de Marathon van Eindhoven. Tilburg organiseerde in 2011 zes sportevenementen en Breda en Valkenswaard ieder vijf. Voor een gedetailleerd overzicht van alle Brabantse sportevenementen in 2011, zie bijlage II tabel 2.2.

¹³ Voor meer informatie over indeling naar aantrekkingskracht, zie: <http://www.respons.nl/uploads/EvenementenBelang.pdf>

Indoor Brabant

De 46^e editie van Indoor Brabant wordt gehouden van 14 tot en met 17 maart 2013, in de Brabanthallen te 's-Hertogenbosch. Tijdens het toernooi worden de Rolex FEI World Cup™ Springen en de ReemAcra FEI World Cup™ Dressuur verreden, en staat er € 500.000 op het spel. Het evenement biedt ruime mogelijkheden voor zakelijke ontmoetingen. Er zijn 73.000 toeschouwers en 120.000 unieke internetbezoekers. De NOS, Eurosport en diverse buitenlandse zenders doen verslag van het evenement.

Bron: www.indoorbrabant.com

Aandeel en achtergronden sportevenementen

De database van de Respons Sportevenementen Monitor biedt onder meer een overzicht van alle sportevenementen in Nederland in 2011¹⁴. In 2011 vonden 575¹⁵ sportevenementen in Nederland plaats. Van die 575 evenementen vond het merendeel plaats in Zuid-Holland (108) en Noord-Holland (107). In Noord-Brabant werden in 2011 78 sportevenementen georganiseerd.

De sportevenementendichtheid is in Brabant vergelijkbaar met het landelijke cijfer. Brabant telt per 100.000 inwoners gemiddeld 3,2 sportevenementen. Dat aantal ligt voor Nederlandals geheel op 3,1 (zie tabel 4.3).

Tabel 4.3 Aantal Sportevenementen in 2011 per provincie naar rato van het aantal inwoners

	Aantal*	Aantal per 100.000 inwoners
Evenementen Noord-Brabant	78	3,2
Evenementen Nederland	523	3,1

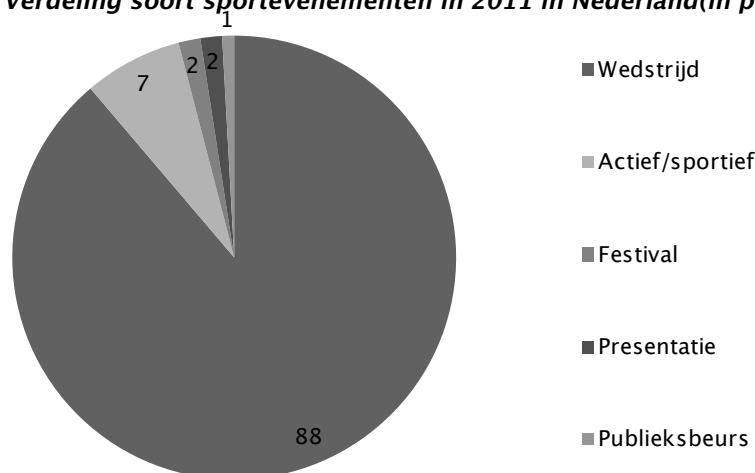
*exclusief landelijke evenementen (n=30) en locatie onbekend (n=22).

Bron: Respons Sport Monitor, bewerking Mulier Instituut

Bijna alle sportevenementen in Nederland hadden in 2011 het karakter van een wedstrijd (88%). Een klein deel was geen wedstrijd, maar een sportief/actievevenement (7%, zie figuur 4.3). In Brabant gold in 2011 eenzelfde verdeling intypen evenementen.

¹⁴ Er wordt een ruime definitie gehanteerd, sportbeurzen worden bijvoorbeeld ook meegeteld.

¹⁵ Inclusief landelijke evenementen die niet direct aan een plaats zijn te koppelen (n=30), zoals: De Nationale Sportweek, De ANWB Fietsdag en de ENECO Tour.

Figuur 4.3 Verdeling soort sportevenementen in 2011 in Nederland (in procenten, n=575)

Bron: Respons Sport Monitor, bewerking Mulier Instituut

Opvallend is dat bepaalde sportevenementen zich concentreren in de provincie Brabant. Dat geldt voor sportevenementen in de hippische sport en de auto-/motorsport. Nederland kent sowieso veel sportevenementen in deze twee sporttakken. Na atletiek/hardloopevenementen worden hippische en auto/motorsportevenementen het meest georganiseerd in Nederland (zie tabel 4.4).

Tabel 4.4 Top 5 meest georganiseerde sportevenementen in 2011 naar sporttak en naar rato van het aantal inwoners

	NB (n=78)		NL (n=523)	
	Aantal	Aantal per 100.000 inw.	Aantal	Aantal per 100.000 inw.
Atletiek, Hardlopen (incl. triathlon en wandelen)	15	0,6	118	0,7
Hippische sport	11	0,4	41	0,2
Wielersport (incl. mtb en bmx)	11	0,4	65	0,4
Auto-/motorsport (incl. historisch)	10	0,4	57	0,3
Beachvolleybal	5	0,2	41	0,2

Bron: Respons Sport Monitor, bewerking Mulier Instituut

Binnen de sportevenementen onderscheiden we regionale, nationale en internationale top- en breedtesportevenementen. In Brabant staan er tot en met 2014 zo'n 25 sportevenementen gepland. 20 ervan zijn topsportevenementen, zoals het Dutch Open Darts in 2013 en het WK Veldrijden in 2014. De overige 5 zijn breedtesportevenementen, zoals de Marathon van Brabant.

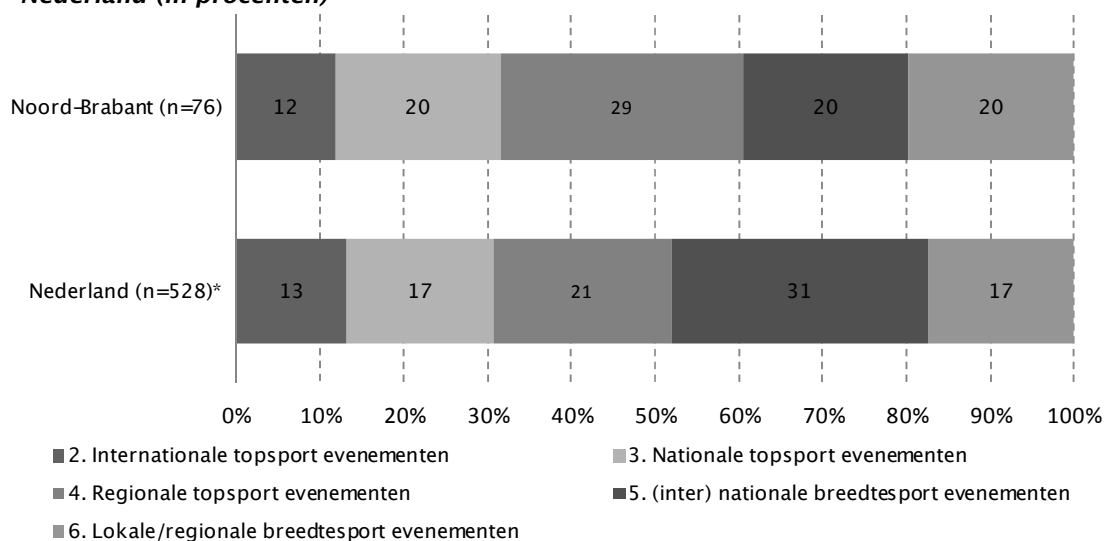
We kunnen de (top)sportevenementen onderverdelen in zes categorieën, die de lagen vormen van de sportevenementpiramide van Olympisch Vuur 2028.¹⁶ De zes lagen zijn:

1. Top I/II topsportevenementen;
2. Internationale topsportevenementen;
3. Nationale topsportevenementen;
4. Regionale topsportevenementen;
5. (Inter)nationale breedtesportevenementen;
6. Regionale/lokale breedtesportevenementen.

Laag 1 en 2 vormen thans nog één samengestelde categorie. Het enige verschil tussen beide is dat evenementen uit de eerste laag van NOC*NSF een speciale status krijgen, vanwege een verwachte bijdrage aan 'Holland Promotion' (o.a. EYOF 2013). Momenteel wordt laag 1 echter nog niet gehanteerd. Alle internationale topsportevenementen vallen vooralsnog in laag 2. Laag 1 is dan ook niet opgenomen in onderstaande figuur 4.4.

De meeste sportevenementen die in Brabant in 2011 werden georganiseerd vallen in laag 3, regionale topsportevenementen. In 2011 werden in Brabant in die categorie relatief zelfs iets meer sportevenementen georganiseerd dan landelijk. (Inter)nationale breedtesportevenementen worden landelijk dan weer iets vaker georganiseerd dan in Brabant.

Figuur 4.4 Sportevenementen in 2011 naar lagen Olympisch Vuur 2028 in Brabant en Nederland (in procenten)

Bron: Respons Sport Monitor, bewerking Mulier Instituut

Aan sportprofessionals is gevraagd welke sportevenementen Brabant op de kaart zetten. Zij noemden het vaakst: Indoor Brabant, grote zwemtoernooien (NK, EK en WK), marathon van

¹⁶ Voor meer informatie over criteria voor lagen van de sportevenementen piramide zie: <http://www.sportevenementenkalender.nl/bijlagen/pyramide.pdf>.

Eindhoven, wedstrijden van PSV, Unicef Open Rosmalen en wielervedstrijden (op de weg en veldrijden).

Tennisevenementen in Brabant

De Daviscup-ontmoeting tussen Nederland en Finland in Den Bosch en de Unicef Open in Rosmalen worden voornamelijk bezocht door leden van de KNLTB. Waar de Daviscup voornamelijk tennisliefhebbers trok uit het hele land, kwam het publiek van het Unicef Open voornamelijk uit Brabant en de aangrenzende provincies. Een ander opvallend verschil tussen beide evenementen is dat bezoekers van de Daviscup-ontmoeting komen voor de sfeer en een dagje uit, terwijl bezoekers van de Unicef Open vaker komen om toptennis te zien

Bron: Roelofs (2012a, 2012b)

Waardering

Bijna de helft van de Brabanders (47%) vindt dat in Brabant een prima aantal topsportevenementen wordt georganiseerd goed. 42 procent maakt het niet uit hoeveel topsportevenementen in Brabant plaatsvinden¹⁷. Brabanders die topsportevenementen in Noord-Brabant missen (11%), is gevraagd in welke sport dat het geval is. Wielrennen wordt met zeventien keer het meest genoemd (Stultjens 2012).

De helft van de Brabantse sportambtenaren vindt dat er in de (omgeving van) de eigen gemeente voldoende topsportevenementen zijn. Een derde denkt dat de eigen gemeente plannen heeft om (ook) in de komende jaren een of meerdere topsportevenementen te organiseren. Met name de respondenten uit de B5-gemeenten zijn daar zeker van. Als reden om géén topsportevenementen meer te organiseren, noemen sportambtenaren het vaakst dat dit geen prioriteit (meer) heeft (Stultjens 2012).

Sportprofessionals dichten Noord-Brabant een sterke positie toe wat betreft een kwalitatief hoogwaardig aanbod van sportevenementen. Brabant staat op een derde plaats na Noord-Holland en Zuid-Holland (zie bijlage II tabel 2.3 voor meer informatie). Twee derde van de sportprofessionals vindt het aanbod van topsportevenementen in Brabant voldoende groot. De sportprofessionals zijn opvallend positiever over Brabant dan over hun eigen provincie.

Brabantse sportambtenaren beoordelen de topsportevenementen in Brabant goed. Zij scoorden de topsportevenementen op vier aspecten met een rapportcijfer van 1 tot 10. Met één 9 en drie keer een 8½ zijn de ambtenaren uitermate tevreden (zie tabel 4.5). Slechts bij uitzondering gaf een enkele ambtenaar een 5 aan een bepaald aspect van een evenement.

¹⁷ Een kwart van de Brabanders weet niet of zij het aanbod van topsportevenementen voldoende vinden.

Tabel 4.5 Rapportcijfers van Brabantse sportambtenaren voor topsportevenementen in Brabant (n=41)

	Rapportcijfer
Aantal evenementen	8,6
Diversiteit van het aanbod	8,4
Kwaliteit van de organisatie	9,2
Communicatie over evenementen	8,5

Bron: Stultjens 2012

Brabanders die een Brabants topsportevenement bezochten, geven met name de sfeer een goede beoordeling (Stultjens, 2012).¹⁸

Economische spin-off

Ten aanzien van de economische spin-off van sportevenementen volstaan we in deze paragraaf met cijfers van een selectie van recent georganiseerde sportevenementen in Brabant (tabel 4.6). De onderzoekers geven aan dat bij de onderzochte evenementen de additionele inkomsten met name bestaan uit uitgaven van de organisatie van het evenement.¹⁹

De SER Brabant schat de productiewaarde (verschil omzet en inkoopwaarde) van sport in zijn geheel voor Brabant op € 1,5 miljard (SER Brabant 2011). De jaarlijkse omzetcijfers voor de ruitersport bedragen volgens de SER € 300 miljoen. Andere sporten met een grote economische bijdrage zijn de fitnessbranche en de golfsport. De jaarlijkse toegevoegde waarde van sport in Brabant bedraagt een kleine € 700 miljoen en zowel direct als indirect verschaft de sportsector werk aan circa 12.000 mensen. Afgezet tegen het Bruto Regionaal Product blijft het aandeel van sport in de economie beperkt tot een bescheiden 1 procent.

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar de economische impact²⁰ van Brabantse topsportevenementen. De belangrijkste cijfers staan in tabel 4.6. De economische impact van de onderzochte Brabantse topsportevenementen is voornamelijk afkomstig uit de additionele uitgaven van het organiserend comité.

Tabel 4.6 Overzicht economische impact van enkele topsportevenement in Brabant

¹⁸ Omdat er absoluut gezien per evenement niet veel bezoekers waren, zijn de uitkomsten voor alle Brabantse evenementen samengenomen.

¹⁹ Additionele bestedingen kunnen per evenement sterk fluctueren (en hangen tevens samen met de geografische regio waarover uitspraken gedaan worden).

²⁰ De economische impact van een (sport)evenement komt voort uit de additionele bestedingen (veelal van bezoekers, deelnemers, organisatie en pers) die door het evenement veroorzaakt worden in de gemeente, regio en/of provincie. De definitie van de economische impact verschilt van onderzoek tot onderzoek, evenals de regio waarop het bedrag betrekking heeft.

Evenement	Locatie evenement	Economische impact (€)	Impact regio	Toeschouwers (schatting)	Bron
Europees Kampioenschap Waterpolo (2012)	Eindhoven	2.219.869	Stad Eindhoven	23.240	Adrichem. & Van den Heuvel (2012)
Wereld- kampioenschap Bridge (2011)	Veldhoven	2.000.000	Brainport	9.400	Bersselaar, Van Verheijen & Van den Heuvel (2012)
EnecoTour (ploegenvoorstelling en start 1 ^e etappe) (2012)	Waalwijk	75.000	Waalwijk	20.000– 25.000	(Brinkhoff & Discart, 2012)

Internationale exposure wielersport

De Wereldbeker Veldrijden in Hoogerheide in 2012 trok 236 deelnemers uit 20 verschillende landen. Het evenement genereerde media-aandacht in Nederland, België, Frankrijk en Tsjechië. Met name (lokale) Nederlandse en Belgische media (kranten en tv) waren ruimschoots vertegenwoordigd. Ook de Eneco Tour had een grote media-exposure. Vooral de live registratie van Eurosport (47 landen) en de aandacht in sportrubrieken van Europese publieke zenders leverden daar een grote bijdrage aan.

Bron: UCI (2012), Brinkhoff & Discart (2012)

Impact breedtesport

Volgens ruim een derde van de sportprofessionals hebben topsportevenementen een duidelijke functie in relatie tot de breedtesport. Ongeveer eenzelfde aandeel Brabanders ziet dat als een belangrijke motivatie om topsportevenementen in Brabant te organiseren (zie tabel 4.7). Andere argumenten van Brabanders om topsportevenementen te organiseren zijn: ze zorgen voor meer bekendheid van Brabant binnen en buiten Nederland (49%), bieden een podium aan topsporters (43%) en hebben een positief effect op recreatieve sporters (41%).

Tabel 4.7 Belangrijkste redenen om topsportevenementen in Brabant te organiseren volgens Brabanders(in procenten, n= 955)

	%
Ze zorgen voor meer bekendheid van Brabant binnen en buiten Nederland	49
Ze bieden een podium aan (Brabantse) topsporters	43
Ze hebben een positief effect op recreatieve sporters	41
Ze brengen vertier voor de inwoners van Brabant	38
Ze zorgen voor bezoekers van buiten de provincie die hier geld besteden, waar Brabantse bedrijven van profiteren	32
Ze maken Brabantse burgers enthousiast om zelf (meer) te gaan sporten	31
Ze maken Brabant als provincie aantrekkelijker om te wonen	15
Anders	1
Ik zie geen belangrijke redenen om topsportevenementen in Brabant te organiseren	6

Bron: Stultjens, 2012

Zakelijk platform

De sportbusiness is, ook in Brabant, vermaard om zijn zakelijk platform. Zakelijke deals komen tot stand doordat recreanten (en sponsors) elkaar ontmoeten tijdens wedstrijden en trainingen. Daarnaast zijn er de (sponsor)netwerken, die grote organisaties vaak aanduiden als businessclub. De gezamenlijke verwantschap met de sport is als olie voor de motor. Ook bij handelsmissies opent sport deuren. Een voorbeeld is het Orange Sports Forum. In dit netwerk werken bedrijven, overheid en sport samen om hun kennis, producten en diensten te ontsluiten naar □ en verzilveren bij □ buitenlandse opdrachtgevers, overheden en organisaties die betrokken zijn bij de ontwikkeling van sport. Zo mag de waarde van PSV in deze context niet onderschat worden (zie o.a. Van Bussel 2007). Nadere informatie over sportnetwerken is te vinden in hoofdstuk 7.

Tot besluit

In deze paragraaf passeren de belangrijkste uitkomsten van dit hoofdstuk de revue.²¹

Aantal bezoekers/deelnemers

- 36 procent van de sportevenementen in Brabant is van nationale of internationale betekenis.
- 12 procent van de sportevenementen in Brabant behoort tot de categorie internationale topsportevenementen (zogenaamde laag I en II van Olympisch Vuur/NOC*NSF).
- In 2011 werden ruim 1,5 miljoentoeristische vakanties in Brabant doorgebracht. Tijdens 2,2 procent van alle vakanties werd een sportevenement bezocht (Nederland: 2,7%).

²¹ Over de indicator zakelijk platform is alleen anekdotische informatie beschikbaar. Deze indicator ontbreekt derhalve in de opsomming.

- In 2010 zijn er door Nederlanders bijna 66,6 miljoen bezoeken aan sportwedstrijden gerapporteerd. 10,5 miljoen (15,8%) bezoeken vonden plaats in Noord-Brabant (waarvan 94% door eigen inwoners).
- 24 procent van de Brabanders bezocht de afgelopen twee jaar een topsportevenement in Brabant. De marathon van Eindhoven (7%) en de Open Dag PSV (4%) zijn het meest bezocht.
- In 2010 bezocht 31 procent van de Brabanders ten minste één keer een sportwedstrijd (Nederland: 28%).
- Van de 575 sportevenementen in Nederland vonden er 78 plaats in Brabant. Alleen de provincies Zuid-Holland (108) en Noord-Holland (107) hadden meer sportevenementen.
- In 2011 vonden er in Brabant 3,2 sportevenementen plaats per 100.000 inwoners (Nederland: eveneens 3,2 per 100.000 inwoners).

Waardering

- Sportambtenaren in Brabant beoordelen het aantal evenementen, de diversiteit van het aanbod, de organisatie en de communicatie met een cijfer 8 of hoger.
- 47 procent van de Brabanders vindt dat in Brabant een goed aantal topsportevenementen wordt georganiseerd.

Economische spin-off

- De SER Brabant schat de productiewaarde van sport in de provincie Brabant op 1,5 miljard euro (het betreft hier de totale sportieve spin-off, niet alleen die van sportevenementen).

Impact breedtesport

- Een derde van de sportprofessionals denkt dat topsportevenementen een duidelijke functie hebben in relatie tot de breedtesport.
- Een op de drie Brabanders geeft als argument om topsportevenementen te organiseren dat ze Brabanders enthousiast maken om zelf te sporten. Het meest genoemde argument is dat topsportevenementen zorgen voor bekendheid in binnen- en buitenland (49%).
- 6 procent van de Brabanders ziet geen belangrijke redenen om topsportevenementen te organiseren.

5. Topsport en talentontwikkeling

Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de stand van zaken rondom topsport en talentontwikkeling in Brabant. Er is gebruikgemaakt van data van het Nationaal Talent Volgsysteem van NOC*NSF, analyses van Sport2B en onderzoek van Sportservice Noord-Brabant/Olympisch Netwerk Brabant (Visser & Doesborgh 2012).

Het hoofdstuk is opgebouwd aan de hand van de indicatoren horende bij de actielijn. Paragraaf 5.2 gaat in op het aantal topsporters en talenten. In de paragraaf 5.3 komt de combinatie topsport en onderwijs aan bod. Paragraaf 5.4 geeft een opsomming van de belangrijkste gegevens.

Aantal topsporters en talenten

Topsporters en talenten worden geïndiceerd aan de hand van officiële topsport- of talentstatussen. Deze luiden:

- Topsporters met een A-, B- of HP-status;
- Talenten met een IT-, NT- of Beloftestatus²².

Het Nationaal TalentVolgSysteem van NOC*NSF geeft een overzicht van alle topsporters en talenten in Nederland. Landelijk zijn er in totaal 7.415 topsporters en talenten, waarvan de ruime meerderheid bestaat uit talenten (n=6.544). Noord-Brabant telt 130 topsporters en 1.125 talenten. Dat staat gelijk aan respectievelijk 15 en 17 procent van het totaal in Nederland.

Tabel 5.1 Aantallen Topsporters en talenten in Noord-Brabant en Nederland

	Noord Brabant		Nederland
	Abs.	% van NL	Abs.
Topsporters	130	15	871
Talenten	1.125	17	6.544
Totaal	1.255	17	7.415

Bron: Nationaal Talent Volgsysteem per juni 2012, NOC*NSF, bewerking Mulier Instituut

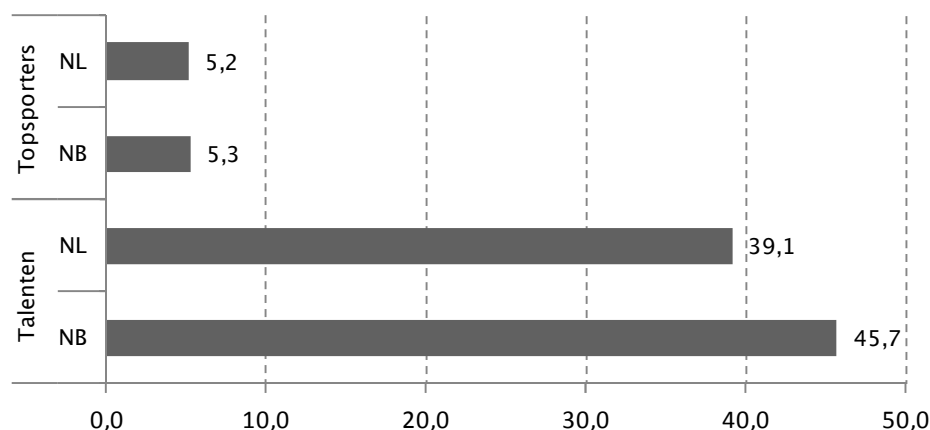
Deze paragraaf gaat eerst dieper in op de groep topsporters. Daarna nemen we de talenten onder de loep.

Naar rato van het aantal inwoners is het aantal topsporters in Noord-Brabant vergelijkbaar met dat van Nederland als geheel. Zowel in Nederland als in Noord-Brabant zijn er ruim vijf

²² Zie voor meer informatie over de verschillende topsport- en talentstatussen <http://nocnsf.nl/CMS/showpage.aspx?id=657>.

topsporters per 100.000 inwoners (zie figuur 5.1).²³ Ook landelijk is het aantal topsporters stabiel. In 2008 lag het totaal aantal topsporters in Nederland op ongeveer 850.

Figuur 5.1 Aantal Topsporters en talenten per 100.000 inwoners in Noord-Brabant en Nederland

Bron: Nationaal Talent Volgsysteem per juni 2012, NOC*NSF, bewerking Mulier Instituut

Onderstaande tabel 5.2 laat zien in welke sporten Brabantse topsporters zowel absoluut als procentueel het beste vertegenwoordigd zijn. Ook toont de tabel de verhouding tot het totaal aantal topsporters in de betreffende sporttak. De groep Brabantse topsporters is verdeeld over 40 verschillende sporten.

Het is opvallend dat nagenoeg alle topsporters in het rollhockey zich in de provincie Noord-Brabant bevinden. Dit aandeel is sinds 2008 nog gegroeid (Hover & Doesborgh, 2009). Ook levert Noord-Brabant meer dan de helft van de topsporters in het schermen. Aanvullende informatie (bijv. cijfers over deelgroepen zoals beloften) is te vinden in bijlage III tabel 3.1.

²³Eenzelfde beeld kwam naar voren uit een eerdere inventarisatie van het aantal topsporters in de provincie Noord-Brabant in 2008 (Hover & Doesborgh, 2009).

Tabel 5.2 Aantal Brabantse topsporters per sport, en in verhouding tot het totaal aantal topsporters in die sporttak in Nederland

Sport	Aantal	% van totaal
Rollhockey	10	91
Schermen	3	60
Taekwondo	7	47
Jeu de boules	3	43
Voetbal (dames en cp)*	10	38
Turnen*	6	35
Zwemmen*	13	35
Hockey*	13	31
Hippische sport*	4	21
Handboogschieten	4	21
Motorsport	6	21
Wielersport*	13	19
Atletiek*	4	13

Bron: Nationaal TalentVolgSysteem per juni 2012, NOC*NSF, bewerking Mulier Instituut

* Brabantse kernsport

Sporten waarin Brabant eveneens een relatief groot aandeel heeft, zijn taekwondo, jeu de boules, voetbal (dames en cp), turnen, zwemmen en hockey. Zwemmen en hockey behoorden ook in 2008 al tot de sporten waarin Brabant relatief goed vertegenwoordigd is (Hover & Doesborgh, 2009). Kijken we alleen naar de absolute aantallen, dan bevinden zich in Noord-Brabant veel topsporters bij zwemmen, hockey en wielersport (veldrijden). Enkele bekende topsporters in deze sporten, die deel uitmaken van het Olympisch Netwerk Noord-Brabant, zijn Marleen Veldhuis, Maartje Paumen en Marianne Vos.

De Brabantse talenten beoefenen in totaal 56 verschillende sporten. Vooral in kano, ijshockey, taekwondo en rugby telt Noord-Brabant veel talenten²⁴. Andere sporten die in Brabant in absolute aantallen opvallen, zijn: dans, hippische sport, hockey, autosport, basketbal, voetbal (dames) en judo. Met name basketbal, voetbal en judo zijn sporten waarin Brabant in absolute aantallen veel talenten kent, hoewel het relatieve aandeel niet in het oog springt.

²⁴ Brabant leverde zowel absoluut als relatief de meeste topsporters in rollhockey. Echter, talenten worden voor deze sport (nog) niet geïdentificeerd en ontbreken daarom in dit overzicht.

Tabel 5.3 Aantal Brabantse talenten per sport, en als percentage van het totaal aantal topsporters in die sporttak

Sport	Aantal	% van totaal
Kano	20	61
IJshockey	86	52
Taekwondo	18	46
Rugby	20	40
Jeu de boules	6	33
Schoonspringen	9	32
Bridge	5	29
Zwemmen*	28	28
Dans	39	27
Hippische sport*	62	27
Handboogschieten	11	26
Kunstschaatsen	13	25
Golf	13	24
Hockey*	36	23
Autosport	26	22
Basketbal	118	21
Voetbal (dames en cp) *	91	20
Turnen*	28	20
Motorsport	25	20
Bowling	5	19
Atletiek*	27	18
Judo	66	16
Wielersport*	29	15

Bron: Nationaal TalentVolgSysteem per juni 2012, NOC*NSF, bewerking Mulier Instituut

* Brabantse kernsport

Topsportgemeente

Sinds 2005 vindt de verkiezing plaats van topsportgemeente van het jaar²⁵. In 2007 legde Noord-Brabant met 's-Hertogenbosch beslag op deze titel.

Tabel 5.4 Overzicht topsportgemeente van het jaar sinds 2005

Jaar	Topsportgemeente	Provincie
2005	Amsterdam	Noord-Holland
2006	Rotterdam	Zuid-Holland
2007	's-Hertogenbosch	Noord-Brabant
2008	Amsterdam	Noord-Holland
2009	Den Haag	Zuid-Holland
2010	Barendrecht	Zuid-Holland
2011	Edam-Volendam	Noord-Holland

Sinds 2006 wordt ook een prijs toegekend aan de sportgemeente van het jaar²⁶. 's-Hertogenbosch verwierf deze titel in 2010.

Tabel 5.5 Overzicht sportgemeente van het jaar sinds 2006

Jaar	Sportgemeente	Provincie
2006	Rotterdam	Zuid-Holland
2007	Enschede	Overijssel
2008	Enschede	Overijssel
2009	De Bilt	Utrecht
2010	's-Hertogenbosch	Noord-Brabant
2011	Arnhem	Gelderland
2012	Weert	Limburg

²⁵ Een door Sport2B opgesteld rekenmodel bepaalt welke gemeente de topsportgemeente van het jaar is. Sportieve prestaties worden gewogen naar type sport en omvang van de gemeentebewoening. Voor additionele informatie, bijvoorbeeld over de 38 onderscheiden competities en methode, zie www.topsportgemeente.nl. Uitsluitend teamsporten worden betrokken bij de berekening, omdat zij via veld, sporthal of zwembad veelal een sterke geografische binding hebben met hun 'thuisgemeente'. De winnaar van 2012 wordt begin 2013 bekend gemaakt.

²⁶ Deze verkiezing wordt georganiseerd door de Vereniging Sport en Gemeenten.

Brabantse teamsportprestaties in Nederlandse competities

Met behulp van het rekenmodel dat de topsportgemeente van het jaar vaststelt, achterhaalden we het aandeel en de prestaties van Brabantse topsportverenigingen. Tabel 5.6 laat zien in welke competities Brabant succesvol was in het seizoen 2010-2011 (de top 15). Een compleet overzicht is opgenomen in bijlage III tabel 3.2.

Brabant is sterk vertegenwoordigd in de biljart-/driebanden- en ijshockeycompetitie: 33 procent van de teams is van Brabantse komaf. Deze grote vertegenwoordiging heeft net niet tot een kampioenstitel geleid. Er werden wel Brabantse landstitels behaald in futsal, voetbal (eerste divisie, topklasse en hoofdklasse) en hockey. RKC Waalwijk promoveerde vanuit de eerste divisie naar het eredivisievoetbal en bij de vrouwen werd HC Den Bosch voor de dertiende maal kampioen van Nederland.

Behalve in biljarten/driebanden en ijshockey is Brabant ook sterk vertegenwoordigd in voetbal (eerste divisie), darts, hockey (heren), tafeltennis en rugby. Beschouwen we de voetbalsport in zijn totaliteit, dan zijn er 173 teams in competitie, waarvan 14 procent van Brabantse (n=24) komaf. Landelijke gezien telt Brabant dus geen opvallend hoog aantal voetbalteams, dat actief is in de topcompetities.

Tabel 5.6 Aandeel en prestaties van Brabantse topsportverenigingen in seizoen 2010-2011

		Aantal teams in competitie	Aantal teams uit Brabant	Aandeel Brabantse teams (%)	Top-3 klasseringen Brabantse teams
1	Biljarten, driebanden	12	4	33	2e, ½ finalist
2	Ijshockey	6	2	33	2e
3	Voetbal, h eerste divisie*	18	5	28	1e,3e
4	Darts	8	2	25	2e
5	Hockey, h*	12	3	25	
6	Tafeltennis, d	9	2	22	3e
7	Basketbal, h	10	2	20	½ finalist
8	Rugby	10	2	20	2e
9	Futsal	12	2	17	1e,3e
10	Hockey, d*	12	2	17	1e
11	Voetbal, h eredivisie*	18	3	17	3e
12	Softbal	7	1	14	
13	Voetbal, d eredivisie*	8	1	13	
14	Voetbal, h topklasse* **	33	4	12	1e
15	Voetbal, h hoofdklasse* **	84	10	12	1e,3e
	Totaal (o.b.v. 35 competities)	451	52	12	

Bron: Sport2B, bewerking Mulier Instituut

**Topklassen zaterdag en zondag samengevoegd. Hoofdklassen idem (drie zaterdag en drie zondag).

* Brabantse kernsporten

Brabantse Olympische sportprestaties

Brabantse sporters sleepten bij de laatste vier Olympische Zomerspelen een derde (36%) van de Nederlandse medailles in de wacht. Met name bij het zwemmen, (baan)wielrennen en de hippische sport doet Brabant goede medaillezaken, zie tabel 5.7. Er doet zich echter een dalende trend voor. Was Brabant in 2000 nog goed voor 42 procent van de medailles, in 2012 is dit nog 21 procent. Er is alleen gekeken naar de individuele en duosporten²⁷. Het toewijzen van medailles van een teamsport (zoals hockey) aan één provincie of gemeente roept immers al snel discussie op. Toch kunnen we zeggen dat Brabant bij de teamsporten ook een (prominente) rol heeft gespeeld. Het hockeygoud ging onder andere naar dames van Brabantse komaf en hetzelfde geldt voor de medailles van de hippische ploeg.

Tabel 5.7 Aantal medailles van Brabantse en Nederlandse sporters, exclusief teamsport, tijdens de Olympische Zomerspelen van 2000–2012 (individuele sporten en duo's)

	NB	Rest NL	NL	% NB van NL
Londen 2012	3	11	14	21
Peking 2008	3	5	8	38
Athene 2004	9	15	24	38
Sydney 2000	13	18	31	42
Totaal	28	49	78	36

Bron: www.olympic.org, bewerking Mulier Instituut

Kijken we alleen naar de gouden medailles die Nederland behaalde, dan zien we dat Brabant ook hier goed presteert. Brabantse Olympiërs waren in 2000, 2004, 2008 en 2012 respectievelijk goed voor 43, 100, 75 en 60 procent van de door Nederlanders behaalde gouden medailles²⁸. Brabant leunde sterk op een paar toppers. Ter illustratie: in 2000 en 2004 behaalden Brabanders Leontien van Moorsel en Pieter van den Hoogenband met zijn tweeën de helft van de Brabantse medailles (namelijk 11 van de 22) en in 2012 wonnen Marianne Vos en Ranomi Kromowidjojo drie van de vijf gouden medailles.

Combinatie topsport en onderwijs

Een goede combinatie tussen onderwijs en topsport is belangrijk om sporttalenten op beide gebieden het beste uit zichzelf te laten halen. Dat is niet eenvoudig, omdat beide regimes om veel aandacht vragen. Een jonge topsporter wil excelleren in zijn of haar discipline, maar bijna alle sporttalenten moeten na of al tijdens hun sportloopbaan een maatschappelijke carrière starten. Sportplan Brabant 2016 erkent dit aspect. In elk van de vier regio's in Brabant wordt, onder aanvoering van het Olympisch Netwerk Brabant, gestreefd naar een zogenaamde topsportvriendelijke leerlijn van middelbaar onderwijs tot mbo, hbo en universiteit.

²⁷ Als een duo een medaille wint, is deze medaille één keer meegeteld.

²⁸ In 2000: drie van de zeven gouden. In 2004: vier van de vier gouden. In 2008: negen van de twaalf gouden. In 2012 drie van de vijf gouden.

CTO Eindhoven

In Eindhoven is een van de vier Centra voor Topsport en Onderwijs²⁹ in Nederland gevestigd. De CTO's zijn er op gericht om sporttalenten de gelegenheid te bieden om het maximale uit hun sport- en onderwijs carrière te halen door op één locatie wonen, sporten en studeren te combineren. Het CTO Eindhoven telt 14 sportprogramma's van 6 sportbonden met in totaal 102 topsporters en talenten (Oberon, 2012). Dit is inclusief het trainingscentrum van de KNGU in 's-Hertogenbosch (Flik-Flak Hal). De locatie in 's-Hertogenbosch maakt onderdeel uit van het CTO en is een zogenaamde satellietlocatie.

Topsportvriendelijk onderwijs

De hele onderwijskolom in Brabant telt 28 onderwijsinstellingen die topsportambities van sporttalenten ondersteunen³⁰. Zowel topsporters als deskundigen erkennen dat Noord-Brabant een uitgebreid netwerk kent van topsportvriendelijk onderwijs (Visser&Doesborgh, 2012). Topsportvriendelijke onderwijsinstellingen zijn ingericht op de combinatie van topsport en studie. Het Olympisch Netwerk Brabant heeft met de topsportvriendelijke scholen overeenkomsten afgesloten, om te garanderen dat deze structureel faciliteiten blijven aanbieden voor sporttalenten. De mate waarin de scholen dat kunnen en mogen, verschilt – vanwege voorschriften in wettelijke regelgeving – per onderwijsinstelling.

Over het algemeen zijn topsporters tevreden over de ondersteuning op topsportvriendelijke onderwijsinstellingen, en met name op Topsport Talentscholen³¹ (Visser&Doesborgh, 2012). Door een aanpassing in de beleidsregel mogen Topsport Talentscholen ontheffing geven van de verplichte onderwijstijd. Mede hierdoor kunnen deze scholen het onderwijsprogramma afstemmen op de trainingsverplichtingen. Ook uit een landelijke evaluatie van Topsport Talentscholen (Von Heijden et al., 2012) blijkt uit dat sporttalenten die onderwijs volgen op een Topsport Talentschool tevredener zijn over de combinatie topsport en onderwijs dan sporttalenten op reguliere scholen. Docenten op een Topsport Talentschool ondersteunen de topsportambities van sporttalenten eerder dan docenten op reguliere middelbare scholen. Op alle Topsport Talentscholen werken speciale begeleiders, die in samenspraak met de sporttalenten het onderwijs- en trainingsprogramma op elkaar afstemmen.

Volgens Visser & Doesborgh (2012) is er een aantal factoren aan te wijzen die verdere verbetering van topsportondersteuning op onderwijsinstellingen belemmeren. Dat zijn allereerst de grenzen aan de wet- en regelgeving en de beperkte financiële middelen. Daarnaast is het vaak zo, dat afspraken in praktijk onvoldoende uitgevoerd worden, ondanks bestuurlijk commitment via de overeenkomst voor topsportvriendelijk onderwijs met het Olympisch Netwerk Brabant. Sporttalenten zijn vaak nog te afhankelijk van de bereidwilligheid van individuele docenten. Een andere factor is een gebrek aan topsportvriendelijk onderwijs in het middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs. Een goede combinatie tussen topsport en onderwijs is slechts beschikbaar voor een geselecteerd aantal opleidingsrichtingen. Topsporters in het

²⁹Een CTO moet tenminste 6 sportbonden met 11 verschillende topsportprogramma's en minimaal 55 topsporters of talenten onderbrengen, voor wie de (enkele) reistijd tussen school en trainingslocatie niet meer dan 200 minuten per week mag zijn (NOC*NSF, 2008).

³⁰Zie bijlage III tabel 3.3 voor een overzicht van de betreffende onderwijsinstellingen in Brabant.

³¹Er zijn 29 Topsport Talentscholen in Nederland die speciale faciliteiten bieden aan sporttalenten met officiële talentstatus van NOC*NSF, waaronder 4 in Brabant.

middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs zijn bovendien vaker ontevreden over de algemene ondersteuning die zij krijgen bij de combinatie topsport en onderwijs (Van Bottenburg et al., 2012).

Er is een groeiende belangstelling voor en bereidheid tot het combineren van topsport en onderwijs in Brabant; de mogelijkheden worden nog niet optimaal benut (Visser&Doesborgh, 2012). Lang niet alle provincies maken zich sterk voor een uitgebreid netwerk van topsportvriendelijke scholen. Landelijk zijn er 39 topsportvriendelijk scholen in het voortgezet onderwijs, waarvan de meeste in Brabant (n=11). De provincies Groningen en Noord- en Zuid-Holland kennen nog geen topsportvriendelijke scholen in het voortgezet onderwijs (Von Heijden et al., 2012).

Faciliteiten en ondersteuning voor topsportbeoefening

Brabant heeft een uitgebreid vangnet van organisaties waar topsporters en talenten met een officiële status randvoorwaardelijke ondersteuning kunnen krijgen. Echter, de faciliteiten zijn via verschillende organisaties georganiseerd. Deze organisaties zijn aan elkaar gelieerd, maar de onderlinge rolverdeling van sportbond, CTO Eindhoven en Olympisch Netwerk Brabantis niet duidelijk. Visser & Doesborgh (2012) noemen faciliteiten met betrekken tot vervoer en huisvesting als een speciaal punt van aandacht.³² Ook kunnen topsporters vaak moeilijk de zorgkosten opbrengen met betrekking tot (specifieke) sportblessures of preventie. Een suggestie is het ontwikkelen van een speciale ziektekostenverzekering voor topsporters.

Noord-Brabant heeft als een van de weinige Nederlandse provincies (top)sport hoog op de agenda staan. Dit zorgt voor het onmisbare vliegwieleffect tussen overheid, bedrijfsleven en sport (Visser & Doesborgh, 2012). Voor adviezen om de combinatie van topsport en onderwijs te verbeteren, zie het rapport van Visser & Doesborgh (2012).

Tot besluit

In deze paragraaf passeren de belangrijkste uitkomsten van hoofdstuk 5 nog eens de revue.

- Brabant telt 130 erkende topsporters en 1.125 erkende talenten.
- Het aantal topsporters in Brabant is naar rato van het aantal inwoners (5,3 per 100.000 inwoners) vergelijkbaar met het landelijke cijfer (5,2).
- Het aantal talenten per 100.000 inwoners is in Brabant hoger (46) dan in Nederland als geheel (39).
- Het aantal medailles van Brabantse sporters (exclusief teamsport) bedroeg bij de Olympische Spelen in Londen in 2012 drie stuks. Dat is 21 procent van alle door Nederland behaalde medailles (wederom exclusief teamsport).

³²In de landelijke topsportklimaatmeting zijn de drie belangrijkste onderwerpen waar topsporters en coaches meer informatie over willen ontvangen, nieuwe ontwikkelingen in trainingsmethodes, wetenschappelijk onderzoek en voeding (Van Bottenburg et al., 2012).

Combinatie topsport en onderwijs

- Brabant beschikt over één van de vier Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO) in Nederland.
- Het Brabantse CTO telt 14 sportprogramma's van 6 sportbonden met in totaal 102 topsporters en talenten.
- Binnen de hele onderwijskolom in Brabant zijn er 28 topsportvriendelijke onderwijsinstellingen die sportambities van sporttalenten ondersteunen.
- Landelijk zijn er 39 topsportvriendelijke scholen in het voortgezet onderwijs, waarvan 11 in Brabant.

6. *Bijzondere breedte- en gehandicaptensport*

Inleiding

Het komende hoofdstuk beschrijft de stand van zaken rondom bijzondere breedte- en gehandicaptensport in Brabant. Bijzondere breedtesport verwijst naar sporten door speciale doelgroepen, zoals ouderen. Dit hoofdstuk focust met name op de gehandicaptensport.

Er is gebruikgemaakt van onderzoek van het PON onder gemeente-ambtenaren (Stultjens, 2012). Daarnaast hebben we onder andere geput uit de SportAanbiedersMonitor (NOC*NSF/Mulier Instituut) en onderzoek van Sportservice Noord-Brabant/Olympisch Netwerk Brabant (Visser & Doesborgh, 2012).

Ook dit hoofdstuk volgt qua indeling de indicatoren van de actielijn. Paragraaf 6.2 gaat in op de ontwikkeling van het aanbod. Paragraaf 6.3 bespreekt de tevredenheid met het aanbod. In de laatste paragraaf zetten we de belangrijkste gegevens nog eens op een rij.

Ontwikkeling van het aanbod

Deskundigen stellen dat er steeds meer aandacht en begrip is voor sport en bewegingsvormen voor mensen met een beperking. Het aanbod voor mensen met een verstandelijke beperking is voldoende ontwikkeld en gespreid. Echter, het aanbod voor mensen met een lichamelijke beperking blijft hier momenteel bij achter. Het sportaanbod voor mensen met een beperking concentreert zich vooral in de grote steden van Brabant en in plaatsen met een regiofunctie (Visser en Doesborgh, 2012).

Stultjens (2012) constateert dat 28 van de 37 responderende Brabantse gemeenten in hun beleid aandacht hebben voor gehandicaptensport. De regelingen die zij toepassen lopen uiteen van losse projecten tot actieve sportstimuleringspakketten en subsidies. Het zijn de kleine gemeenten waar een dergelijk beleid ontbreekt; de B5- en deelnemende M7-gemeenten hebben allemaal speciale aandacht voor gehandicaptensport. Deze bevindingen sluiten aan bij de constatering van Visser & Doesborgh (2012) dat het aanbod zich concentreert in de grotere steden.

41 procent van de Brabantse sportverenigingen (Nederland: 46%) biedt sport aan voor leden met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke handicap of met een chronische aandoening (o.a. diabetes, astma, epilepsie). Er zijn geen verenigingen die alléén een aanbod hebben voor deze doelgroep. 32 procent van deze verenigingen (Nederland: 21%) heeft een speciaal aanbod voor leden met een handicap of chronische aandoening. Daarentegen doen bij 69 procent van de verenigingen de betreffende leden mee aan het reguliere sportaanbod (Nederland: 76%).

Bij 22 procent van de verenigingen is er gekwalificeerd kader aanwezig, en bij 14 procent kunnen leden met een beperking een beroep doen op vrijwilligers en begeleiders (Nederland: resp. 20% en 13%).

Tabel 6.1 Sportaanbod voor leden met een handicap of chronische aandoening, verenigingen met leden met een handicap of chronische aandoening (in procenten)

		Brabant (n=133)	Nederland (n=232)
Sportaanbod	Wij zijn eenvereniging alleen voor mensen met een handicap	0	6
	Wij hebben aparte groepenvoor mensen met een handicap	32	21
	Geen speciaal aanbod, mensen met een handicap doen mee in het reguliere sportaanbod	69	76
Kader	We hebben een of meer speciaal opgeleide/gekwalificeerde trainers/begeleiders voor sportersmet een handicap	22	20
	We hebben een ofmeer vrijwilligers/begeleiders die we rondom het sporten kunnen inzetten (bijvoorbeeld voor het vervoer of hulp bij het omkleden).	14	13
	We hebben geen specifiek opgeleid kader voor sporters met een handicap	69	73

Bron: NOC*NSF/Mulier Instituut (SportAanbiedersMonitor, 2012)

In Noord-Brabant wonen 25 topsporters in een gehandicaptendisipline. Dat is 19 procent van het totaal aantal topsporters in Brabant. Dit aandeel is identiek aan het landelijke.³³

Tevredenheid met het aanbod

30 procent van de Brabantse verenigingen wil (meer) leden met een handicap of chronische aandoening aantrekken (Nederland: 36%). Meer dan de helft (56%) wil dat misschien wel (Nederland: 51) en 14 procent van de verenigingen wil het niet (Nederland: 13%). Als belemmering om (meer) leden met een handicap of chronische aandoening te laten toetreden, noemen de verenigingen het vaakst een tekort aan (gekwalificeerde) trainers/begeleiders om deze sporters te trainen/begeleiden. Daarnaast wijzen de verenigingen op een gebrek aan vrijwilligers om deze groep te begeleiden. 16 procent van de Brabantse verenigingen ervaart geen belemmeringen (Nederland: 22%) en 13 procentdenkt nooit na over de toegankelijkheid van de vereniging voor sporters met een handicap (Nederland: 16%).

³³ Binnen het aangepast sporten bestaan nog nauwelijks programma's met een talentprofiel, en dus zijn er ook nog geen talenten benoemd. NOC*NSF en de bonden werken hieraan.

Tabel 6.2 Belemmeringen om (meer) leden met een handicap of chronische aandoening te laten toetreden tot de vereniging (in procenten)

	Brabant (n=427)	Nederland (n=486)
We beschikken niet over (gekwalficeerde) trainers/begeleiders om sporters met een handicap te kunnen trainen/begeleiden	42	29
Te weinig vrijwilligers om deze groep te begeleiden	33	22
Onze accommodatie is niet aangepast/geschikt/toegankelijk	22	18
We beschikken niet over de juiste materialen/(sport)hulpmiddelen	22	14
Te weinig kader dat een opleiding/cursus wil gaan volgen om deze groep te begeleiden	16	10
We weten niet hoe we een passend sportaanbod kunnen creëren	14	10
Het past niet binnen onze vereniging	11	13
Het kost te veel tijd om een passend aanbod te creëren	8	5
Het kost te veel geld om een passend aanbod te creëren	6	5
We weten niet hoe we deze groep moeten werven	6	4
Te weinig vraag/wordt door andere verenigingen aangeboden	6	3
We denken dat onze leden niet positief staan tegenover leden met een handicap	1	1
Er zijn plannen	0	1
Vereniging vol	0	0
Anders	1	1
Er is geen enkele belemmering	16	22
We hebben nooit nagedacht over sporters met een handicap in onze vereniging	13	16

Bron: NOC*NSF/Mulier Instituut (SportAanbiedersMonitor, 2012)

Tot besluit

In deze paragraaf passeren de belangrijkste uitkomsten van dit hoofdstuk de revue.

Ontwikkeling van het aanbod

- 28 van de onderzochte 37 Brabantse gemeenten geven in hun beleid aandacht aan gehandicaptensport.
- Bij 41 procent van de Brabantse sportverenigingen kunnen leden sporten met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke handicap of chronische aandoening. Dat aandeel bedraagt in Nederland 46 procent.
- 32 procent van de verenigingen heeft een speciaal aanbod voor leden met een handicap of chronische aandoening. Dat aandeel bedraagt in Nederland 21 procent.
- De grootste belemmering om (meer) leden met een handicap of chronische aandoening aan te trekken, is een tekort aan (gekwalficeerde) trainers/begeleiders en vrijwilligers. Ook op nationaal niveau is dit het geval.
- Noord-Brabant telt 25 topsporters in een gehandicaptendisipline. Dat is 19 procent van het totaal aantal topsporters in Brabant. Dit aandeel is identiek aan het landelijke.

Tevredenheid over het aanbod

- 30 procent van de Brabantse verenigingen zou (meer) leden met een handicap of chronische aandoening willen. 56 procent twijfelt hierover. De meest genoemde drempel is een tekort aan gekwalficeerd kader.

7. Sportnetwerken

Inleiding

Dit hoofdstuk gaat over sportnetwerken in de provincie Noord-Brabant.³⁴ In de tweede paragraaf typeren we de netwerken en de daarbij aangesloten organisaties. Daarna bespreken we achtereenvolgens: de relatie van de netwerken met het Sportplan Brabant 2016 (paragraaf 7.3), succesfactoren voor succesvol(le) netwerken (7.4) en de rol van de provincie binnen netwerken (7.5). In de laatste paragraaf (7.6) passeren de belangrijkste gegevens nogmaals de revue. De uitkomsten zijn afkomstig uit het onderzoek van Krijger en Joos (2012) en Stultjens (2012).

Kenmerken van sportnetwerken

Deelname aan netwerken

De meeste onderzochte organisaties (86%) werken op dit moment samen in ten minste één Brabants sportnetwerk, waarbij organisaties uit de Noord-Brabantse sportsector betrokken zijn.³⁵

Bijna de helft van de organisaties (45%) is betrokken bij een tot drie sportnetwerken. Een kwart van de respondenten participeert in vier tot acht sportnetwerken en 16 procent in negen of meer. 13 personen (14%) geven aan dat hun organisatie momenteel geen deel uitmaakt van een dergelijk netwerk. De 96 respondenten participeren samen in ruim 500 netwerken, wat betekent dat elke respondent aan gemiddeld zo'n vijf netwerken deelneemt (Krijger en Joos 2012).

Aantal en type partners

Een meerderheid van de netwerken (59%) bestaat uit meer dan tien organisaties. Bij 20 van de ruim 120 netwerken waarover is doorgevraagd, willen de huidige partners graag het aantal samenwerkende organisaties uitbreiden. Zij zoeken naar diverse partijen, zoals commerciële partners, zorgverzekeraars, gemeenten, onderwijs en sportbonden.

De sectoren die het meest genoemd worden als partner in sportnetwerken, zijn de overheid en het onderwijs. Het blijkt dat sectoren die niet of beperkt respondent zijn in het onderzoek, wél in sportnetwerken participeren. Toerisme & recreatie en media zijn partij in een op de vijf netwerken. De culturele sector (9%) is marginaal actief in sportnetwerken.

³⁴De paragrafen zijn in hoofdstuk 7 niet gestructureerd aan de hand van de indicatoren die aan het begin van het rapport vermeld zijn. Dat komt doordat in overleg met de provincie is gekozen voor een onderzoeksoptzet gericht op andere indicatoren, zodat het onderzoek aansluit bij onderzoek rondom Brabant Culturele Hoofdstad.

³⁵Voor de vragenlijst zijn benaderd: de aanspreekpunten van alliantiepartners uit de sport- en vrijetijdsector, aangevuld met de genodigden voor en aanwezigen bij de presentatie van het Sportplan Brabant 2016. We spreken van een netwerk als ten minste drie partijen met elkaar samenwerken en er sprake is van continuïteit (samenwerking op lange termijn). Het gaat om netwerken waarbij organisaties uit de Noord-Brabantse sportsector betrokken zijn. Dat betreft enerzijds netwerken waarin sportorganisaties samenwerken met andere organisaties uit de sport en/of andere sectoren (binnen en buiten Noord-Brabant), en anderzijds verbanden waarin Noord-Brabants onderwijs, overheden en bedrijfsleven op sportterrein samenwerken met andere organisaties.

Een kwart van de netwerken is unisectoraal en driekwart is intersectoraal. Van de eerste zijn er vijf die alleen bestaan uit overheden en vijf met alleen onderwijsinstellingen. Een kwart van de netwerken omvat twee tot vijf sectoren, een kwart zes tot tien sectoren en een beperkt aantal netwerken telt tien of meer sectoren³⁶. Ruim de helft van de samenwerkende instellingen is in Brabant gevestigd.

De samenwerking is bij bijna driekwart van de netwerken structureel, bij ongeveer een kwart op projectbasis en bij een klein deel incidenteel of ad hoc (Krijger en Joos 2012).

Doelen bij samenwerking

Het merendeel van de netwerken richt zich op kennis-, beleids- en product-/projectontwikkeling (zie tabel 7.1). Bij de meeste doelen wordt in ruim 70 procent van de gevallen structureel samengewerkt. Bij product-/projectontwikkeling werkt iets meer dan de helft van de netwerken structureel samen, terwijl bijna 40 procent projectmatig samenwerkt. Doelen waarbij relatief vaak (ruim 80%) voor structurele samenwerking wordt gekozen, zijn talentontwikkeling en evenementenorganisatie.

Tabel 7.1 Doelen bij samenwerking in netwerken (n= 124 netwerken)

	Aantal netwerken	%
Kennisontwikkeling/-uitwisseling	90	73
Beleidsontwikkeling	71	57
Product-/projectontwikkeling	68	55
Talentontwikkeling	46	37
Evenementenorganisatie	43	35
Marketing	23	19
Sponsoring	18	15
Lobby	22	18
Anders	16	13
Bedrijfsmatige processen (staf, IT)	11	9

Bron: Krijger en Joos (2012)

De belangrijkste motivatie van organisaties om partners te zoeken, is de verwachting dat door samenwerking eigen doelstellingen effectiever of efficiënter worden bereikt. Omdat veel organisaties in de sportsector de publieke zaak dienen, betreft het voornamelijk maatschappelijke doelstellingen. Het eigen voortbestaan zeker stellen is een tweede motief voor samenwerking, die zeker opgaat bij organisaties die naast een publieke ook een private doelstelling nastreven. Netwerken is noodzakelijk om een bepaald volume aan opdrachten te genereren. In praktijk blijken beide motieven soms lastig met elkaar te verenigen. Waar organisaties enerzijds samenwerken vanuit hun maatschappelijke doelstellingen, concurreren zij anderzijds met elkaar op bedrijfseconomische gronden. Dit leidt tot een suboptimale samenwerkingspraktijk (Krijger en Joos 2012).

³⁶ Krijger en Joos (2012) onderscheiden vijftien klassen bij de indeling in sectoren.

Leeftijd van netwerken

18 procent van de netwerken bestaat korter dan een jaar en een kwart één tot drie jaar. Ruim de helft (56%) van de genoemde sportnetwerken bestaat drie jaar of langer. In relatief jonge netwerken werken partijen minder op structurele basis samen. Ruim 60 procent van de netwerken die korter dan een jaar bestaan, werkt projectmatig samen.

Ontmoetingsfrequentie

De frequentie waarin de organisaties binnen netwerken bij elkaar komen, verschilt sterk. Een op de zeven netwerken vergadert maandelijks of vaker en een op zes eens in zes tot acht weken. Bij twee van de vijf ontmoeten de leden elkaar drie tot vier keer per jaar en bij een kwart één tot twee keer per jaar. Bij een klein deel komt het netwerk minder dan één keer per jaar bij elkaar. De netwerken gericht op kennis- en beleidsontwikkeling komen relatief laagfrequent samen (70% 3 tot 4 keer per jaar of minder).

Een van de gelegenheden waar netwerkpartners elkaar kunnen ontmoeten is bij een (top)sportevenement. Uit het onderzoek onder gemeentelijke sportambtenaren (Stultjens 2012) blijkt dat meer dan helft van hen meent dat topsportevenementen een duidelijke functie vervullen in relatie tot zakelijke (sport)netwerken.

Ook bijna de helft van de sportprofessionals vindt dat topsportevenementen belangrijk zijn voor zakelijke netwerken. Een kwart is het daar niet mee eens en een derde is neutraal.

Resultaten

De meeste netwerken hebben als doel om concrete producten of projecten tot stand te brengen. Voor 16 procent geldt dit niet. Van de netwerken die iets concreets willen creëren, is 83 procent hierin al geslaagd. De resultaten betreffen bijvoorbeeld gezamenlijke activiteiten, evenementen of faciliteiten. Ook worden er samen plannen en richtlijnen ontwikkeld en organisaties opgezet of heringericht. Driekwart van de netwerken die streven naar product- of projectontwikkelingen of kennisontwikkeling of -uitwisseling, heeft concrete producten/projecten gerealiseerd. Voor 14 procent is het tot stand brengen van concrete producten/projecten geen doel en bij 15 procent is het voornemen wel aanwezig maar nog niet gerealiseerd (Krijger en Joos 2012).

Relatie met Sportplan Brabant 2016

Meer dan de helft van de netwerken (56%) zegt geen relatie te hebben met Sportplan Brabant 2016. In de categorie 'anders' vallen onder andere netwerken die bijdroegen aan de totstandkoming/inhoud van het Sportplan en netwerken die zich reeds richtten op thema's die ook in het Sportplan aan bod komen.

Tabel 7.2 Relatie netwerken met Sportplan Brabant 2016 (n= 122 netwerken)

Relatie netwerken met Sportplan Brabant 2016	Aantal antwoorden	%
Het netwerk is ontstaan vanwege Sportplan Brabant 2016	5	4
Vanwege Sportplan Brabant 2016 zijn nieuwe partijen toegetreden tot het bestaande netwerk	10	8
Vanwege Sportplan Brabant 2016 is de doel- of taakstelling (enigszins) veranderd	9	7
Het netwerk heeft niets te maken met Sportplan Brabant 2016	68	56
Anders	30	25
Totaal aantal netwerken	122	100

Bron: Krijger en Joos 2012

We hebben de partijen in de netwerken gevraagd of het netwerk blijft bestaan na afloop van de beleidsperiode van het Sportplan Brabant 2016. Omdat de meeste netwerken geen nauwe relatie met het beleidsplan hebben, is de levensduur van het netwerk in de meeste gevallen onafhankelijk van de bijbehorende beleidsperiode. Ruim de helft van de netwerken (58%) blijft na afloop van de beleidsperiode in de huidige vorm bestaan. Een klein deel (3%) van de netwerken bestaat voort in een andere vorm en een ongeveer even groot deel (2%) wordt opgeheven. Bij een op de drie netwerken is het nog onduidelijk of het over een aantal jaar nog bestaat of bestaansrecht heeft.

Succesfactoren voor optimale samenwerking

De respondenten typeren de huidige samenwerkingspraktijk over het algemeen als voldoende. Enkele geïnterviewden zijn (zeer) tevreden met wat de netwerken op met name lokaal niveau bereiken. Veruit de meesten zien echter nog veel ruimte voor verbetering. De sleutelfiguren noemen een aantal succesfactoren voor een goede samenwerking in netwerken (Krijger en Joos 2012).

De verbinding met sectoren buiten de sport

Bestaande sportnetwerken zijn erg versnipperd en er zijn weinig verbindingen tussen sport en andere sectoren. De toegevoegde waarde van samenwerking van derden met de sportsector is niet altijd op voorhand duidelijk. Een aandachtspunt bij samenwerking met het bedrijfsleven, is dat bedrijven niet binnen provinciegrenzen denken. Voor de gezondheidszorg geldt dat de zorg slechts over beperkte middelen beschikt voor samenwerkingsinitiatieven, omdat in die sector de urenbesteding strikt is ingedeeld.

Motivatie

Intrinsieke motivatie is de belangrijkste kritieke succesfactor voor samenwerking. Enkele geïnterviewden menen dat die motivatie gevonden kan worden in het streven naar efficiënter gebruik van middelen en het inzetten van sport voor maatschappelijke doelstellingen (zoals gezondheid). Echter, de noodzaak om te bezuinigen en de tijdsinvestering die netwerken vragen, leiden tot terughoudendheid.

Communicatie

Brabant heeft veel (lokale) sportnetwerken en succesvolle sportinitiatieven, maar die zijn buiten de eigen sector en regio vaak niet bekend. Er bestaat momenteel geen platform dat concrete resultaten voor iedereen ontsluit.

Omvang netwerk

De omvang van een netwerk kan aanleiding zijn voor twee typen knelpunten. Ten eerste is een netwerk dat uit veel organisaties bestaat soms lastig beheersbaar. Hoe groter het netwerk, hoe moeilijker het is om zicht te houden op de kwaliteit die individuele partijen leveren. Ten tweede kan de geografische uitgestrektheid van Noord-Brabant resulteren in aanzienlijke reistijden, wat onderlinge ontmoetingen mogelijk belemmert.

De Brabant-factor

Enkele geïnterviewden stellen dat door de 'Brabantse bescheidenheid' faciliteiten voor samenwerking (tijd, geld, expertise) eerder aan andere provincies worden toegewezen. Daar staat tegenover dat (voormalige) inwoners trots zijn op Brabant, wat maakt dat zij bereid zijn zich te verbinden aan samenwerkingsverbanden op provinciaal niveau. Brabant heeft bovendien het imago voorloper te zijn. Best practices rondom vraagstukken die op nationaal niveau spelen, worden vaak aan Brabant ontleend. Daarnaast kent Brabant een op samenwerking gerichte instelling. Het sterke verenigingsleven zorgt voor veel sporters, en daarmee voor veel talenten en een intrinsieke behoefte aan hoogwaardige randvoorwaarden.

Interpersoonlijke factoren

De sleutelfiguren geven aan dat een persoonlijke klik en onderlinge ontmoetingen van groot belang zijn voor goede samenwerking. Netwerkmomenten liggen vaak buiten reguliere kantoortijden. Met name personen met passie voor sport, die (eigen) ideeën ten uitvoer willen brengen, zijn hierbij aanwezig. Om zaken in het internationale netwerkcircuit gedaan te krijgen, is nu en dan de steun van personen met bestuurlijk gewicht cruciaal. Hier ontbreekt het in de praktijk wel eens aan.

Rol provincie

De interviews gingen ook in op de rol van de provincie in Brabantse sportnetwerken. De sleutelfiguren onderscheiden drie fases in de betrokkenheid van de provincie bij Brabantse sportnetwerken. In de eerste fase, de periode voor Sportplan Brabant 2016 (de feitelijke nulsituatie) vervulde de provincie een zeer geringe rol in de Brabantse sportsector. Medewerkers van de provincie hadden geen zitting in of betrokkenheid bij sportnetwerken. Voor het veld was Sportservice Noord-Brabant als uitvoeringsorganisatie van de provincie het eerste aanspreekpunt.

De tweede fase beslaat grofweg de periode 2011 tot half 2012, waarin de provincie haar beleidskader en subsidieregelingen ontwikkelde en tot eerste uitvoering bracht. Door de financiële middelen die aan het beleid gekoppeld waren, zagen veel partijen in het veld de provincie als een bijzonder aantrekkelijke netwerkpartner.

De derde fase ving ongeveer aan in de tweede helft van 2012 en was actueel ten tijde van de interviews. Volgens geïnterviewden is geconstateerd is dat er geen behoefte bestaat aan een nieuw, door de provincie getrokken Brabants sportnetwerk. Wel hebben de bestaande netwerkenversterking nodig. Deze meer faciliterende rol komt tot stand onder de paraplu van een Brabantse sportalliantie. Hierin is de provincie naast Sportservice Noord-Brabant en NOC*NSF een van de centrale actoren. Rondom deze drie kernactoren bevinden zich zes trekkers van de benoemde sleutelthema's³⁷. Over de doelen van de alliantie en de rol- en taakverdeling tussen de betrokken partijen wordt op dit moment nagedacht.

Tot besluit

In deze paragraaf passeren de belangrijkste uitkomsten van hoofdstuk 7 de revue.

Kenmerken vansportnetwerken

- 86 procent van de onderzochte Brabantse organisaties maakt deel uit van een (in)formeel sportnetwerk.
- Overheid en onderwijs zijn de meest genoemde partners in sportnetwerken.
- Kennisontwikkeling/-uitwisseling (90%), beleidsontwikkeling (71%) en product/projectontwikkeling (68%) zijn de meest voorkomende doelen om deel uit te maken van een netwerk.
- 84 procent van de netwerken wil door te netwerken komen tot concrete producten of projecten (activiteiten, evenementen, faciliteiten). 83 procent van deze groep is daarin geslaagd.
- 58 procent van de netwerken blijft na afloop van de beleidsperiode in dezelfde vorm bestaan.

Succesfactoren voor optimale samenwerking

- Succesfactoren voor een goede samenwerking binnen netwerken zijn: goede verbinding met sectoren buiten de sport, intrinsieke bereidheid tot samenwerking, open communicatie, beheersbare omvang van het netwerk, de 'Brabantfactor' (sterke gevoelsbinding met de provincie, voorloperrol, houding gericht op samenwerking) en interpersoonlijke factoren.

Rol provincie

- In drie onderscheiden fasen (de periode vóór totstandkoming Sportplan, de periode waarin het beleid werd ontwikkeld en de implementatieperiode) was de rol van de provincie achtereenvolgens die van eerste aanspreekpunt, sturende organisatie en centrale trekker (naast Sportservice Noord-Brabant en NOC*NSF).

³⁷ (i) fitte burger, (ii) sportaanbieder, (iii) sportomgeving en onderwijs, (iv) talentontwikkeling, (v) sportevenementen en economische spin-off en (vi) kennis & innovatie.

8. *Interactie andere domeinen*

Inleiding

Voorliggend hoofdstuk beschrijft de mate waarin de sport interacteert met andere domeinen. We hebben gebruikgemaakt van onderzoek van het PON onder Brabanders en gemeente-ambtenaren (Stultjens 2012). Daarnaast is geput uit de SportAanbiedersMonitor (NOC*NSF/Mulier instituut).

Dit hoofdstuk ingedeeld volgens de indicatoren die horen bij de actielijn.³⁸ Paragraaf 8.2 behandelt de sport- en beweegdeelname. Daarna wordt ingegaan op sociale cohesie en ongewenst gedragbinnen verenigingen (paragraaf 8.3) en samenwerking (paragraaf 8.4). De laatste paragraaf zet de belangrijkste gegevens op een rij.

Sport- en beweegdeelname

Deelnameniveau

Bijna driekwart van de Brabanders (74%) van zestien jaar en ouder sport minimaal één keer per jaar. (Stultjens, 2012).³⁹ De sporten die Brabanders het meest beoefenen, zijn: fitness/conditiesport, wandelsport, wielrennen/mountainbiken/toerfietsen, hardlopen, zwemsport, tennis en voetbal. Twee derde (66%) van de Brabantse sporters heeft meer dan één sport beoefend. Meer dan de helft van de Brabanders sport in ongeorganiseerd verband.

Motieven voor sportbeoefening

Brabanders sporten voornamelijk omdat het goed is voor de conditie (85%), maar ook gezelligheid, geestelijke gezondheid en 'afvallen/op gewicht blijven' zijn belangrijke redenen om te sporten. Mannen en vrouwen verschillen iets in hun motivaties om te sporten. Vrouwen noemen vaker dat ze willen afvallen/op gewicht willen blijven en de geestelijke gezondheid (Stultjens 2012).

³⁸ De indicatoren 6c en 6d zijn samengevoegd, omdat het onderscheid niet altijd duidelijk te maken is.

³⁹ Uit het CVTO blijkt dat 60 procent van alle Brabanders minimaal eens per jaar sport. Het landelijk gemiddelde is 57 procent (CVTO 2011). Uit het nationale onderzoek Ongevallen en Bewegen in Nederland (OBIN) blijkt dat in 2011 64 procent van de Nederlanders van 6-79 jaar minimaal eens per jaar aan sport deed (o.a. Hover et al., 2012). Als gevolg van verschillende onderzoeksdoelgroepen is een vergelijking tussen het Brabantse en het landelijke cijfer niet goed mogelijk. Voor het aantal ondernomen sportactiviteiten in de vrije tijd, zie Krijger, 2012.

Tabel 8.1 Motieven voor sportdeelname onder Brabanders (In procenten, n=796)

	%
Omdat het goed voor mijn conditie is	85
Voor de gezelligheid	58
Omdat het geestelijk goed voor me is	54
Omdat ik wil afvallen/op gewicht wil blijven	49
Doe ik van jongs af aan/heb ik van huis uit meegekregen	32
Vrienden doen/deden het ook	29
Vanwege het competitieve element	23
Op advies van de dokter	14
Vanwege aanleg/talent	9
Mijn interesse is gewekt toen ik een evenement bezocht	8
Weet ik niet	4
Mijn interesse is gewekt door uitzendingen op tv	3

Bron: Stultjens, 2012

Sociale cohesie

Wat betreft de indicator sociale cohesie volstaan we hier met de beschrijving van onderzoeksresultaten over ongewenst gedrag. Voor minder dan de helft van de Brabantse verenigingen (44%) speelt ongewenst gedrag (zoals verbaal geweld, geluidsoverlast, vernieling, diefstal, discriminatie, lichamelijk geweld) van leden en/of kader geen enkele rol. Bij ongeveer evenveel verenigingen (49%) speelt dergelijk gedrag nauwelijks een rol. Bij 6 procent is het een behoorlijk probleem. Landelijk komt ongewenst gedrag relatief net wat minder voor. Bij 56 procent speelt het geen enkele rol en bij 43 procent nauwelijks (Van Kalmthout & Van der Werff, 2013).

De activiteit die Brabantse verenigingen de afgelopen twee jaar het vaakst ondernamen om ongewenst gedrag te voorkomen of sportiviteit te bevorderen, betreft het opstellen van huis-/gedragsregels (42%). Ook houden de verenigingen acties om spelregelkennis te verhogen (15%) en stellen zij beleidsplannen op met aandacht voor sportiviteit en respect/veilig sportklimaat (15%). Daarnaast zijn er nog tal van andere acties, die we hier achterwege laten, omdat ze door minder dan 10 procent van de verenigingen werden genoemd (Van Kalmthout & Van der Werff, 2013).

Samenwerking

De meeste Brabantse verenigingen (92%) werkten het afgelopen jaar met minimaal één andere organisatie samen (Nederland: 88%). Deze verenigingen noemden als partners het vaakst de gemeente (71%), andere sportverenigingen (56%) en scholen (52%) (zie tabel 8.1). De verenigingen die samenwerken met scholen, doen dat vooral met basisscholen (88%) en in mindere mate met scholen in het voortgezet onderwijs (32%).

Tabel 8.2 Organisaties waarmee samenwerkende verenigingen samenwerken (in procenten)

	Noord-Brabant (n= 427)	Nederland (n=493)
Gemeente (bijvoorbeeld als samenwerkingspartner in een project)	71	57
Andere sportvereniging(en)	56	50
School (basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, hbo of speciaal onderwijs)	52	47
Sportbond	33	34
(Sport)fysiotherapeut/huisarts	18	11
Naschoolse en buitenschoolse opvang	14	14
Bedrijven	13	12
Lokale sportraad	13	16
Buurt-/wijk-/welzijnsorganisatie (buurthuis, buurt(sport)werk, buurtverenigingen, wijk- of dorpsraad)	12	14
Lokale sportservice/lokaal sportloket	11	16
Sportschool/fitnesscentrum	8	6
Jeugdorganisaties (jeugd- en jongerenwerk, jeugdverenigingen, scouting, Jong-Nederland)	6	3
Lokale jeugdsportfondsen	5	4
Politie/justitie	4	3
Provinciale sportservice/sportraad	3	6
Commerciële dienstverlener (accountant, verzekeraar)	3	2
MEE-instelling	2	2
GGD	2	0
Revalidatie- en/of zorginstelling	2	4
Sportschool(niet fitness)	1	0
Accommodatie	1	1
Gehandicaptenorganisatie	0	0
Goed doel	0	1
EHBO/Rode Kruis	0	0
Natuurorganisatie	0	0
Anders	1	1

Bron: NOC*NSF/Mulier Instituut (SportAanbiedersMonitor, 2012)

Er zijn verschillende landelijke en lokale projecten die beogen de sportparticipatie te verhogen. Ongeveer een derde van de Brabantse verenigingen is bekend met de combinatiefunctionaris/buurtportcoach en van die groep is 29 procent ook bij het project betrokken. Ruim de helft van de verenigingen heeft weet van sportstimuleringsprojecten van gemeente of andere organisaties. Daarvan doet de helft mee met dergelijke projecten. Een op de vijf verenigingen heeft gehoord van de sportimpuls, maar beduidend minder verenigingen doen er ook aan mee.

Tabel 8.3 Bekendheid met en betrokkenheid bij verschillende projecten (in procenten)

	Bekend (n=427)	Betrokken (verenigingen die bekend zijn met het project)
Sportstimuleringsprojecten van gemeente of andere organisaties	54	52
Combinatiefunctionaris/buurt sportcoach	36	29
Sportimpuls	19	13
Projecten rondom sportiviteit en respect/veilig sportklimaat	21	9
Geen van deze activiteiten/projecten	31	31

Bron: NOC*NSF/Mulier Instituut (SportAanbiedersMonitor, 2012)

Een grote meerderheid van de Brabantse verenigingen (82%) heeft het afgelopen jaar activiteiten ontplooid waar ook niet-leden aan deel mochten nemen. De meeste verenigingen organiseerden deze open activiteiten intern (71%), 14 procent deed dat met de gemeente, 6 procent met hulp van de bond en 11 procent met (ook) andersoortige organisaties.

Motieven voor samenwerking

Als belangrijkste motief voor samenwerking noemen verenigingen: mogelijke ledenwinst (39%), pr (30%), het is een maatschappelijke taak (30%), extra inkomsten (28%) en verhoging van de kwaliteit/deskundigheid van de vereniging (25%).

Verenigingen die niet samenwerkten met andere partijen, noemen als voornaamste reden daarvoor: onvoldoende capaciteit (36%), samenwerking heeft geen prioriteit (28%) en samenwerking levert geen meerwaarde voor de vereniging (25%).

Samenwerking tussen sportverenigingen en andere organisaties bestaat veelal uit overleg en uitwisseling van ervaringen tussen bestuursleden (81%). Bijna een derde van de samenwerkende verenigingen doet dat bij trainingen en competitie (30%) en een kwart deelt een multifunctionele accommodatie met een andere vereniging (23%).

Oordeel over samenwerking

De meerderheid (53%) van de sportambtenaren van Brabantse gemeenten meent dat hun (top)sportbeleid voldoende rendement haalt uit de samenwerking tussen sport en andere domeinen, zoals cultuur, welzijn en onderwijs. Het tegenovergestelde geldt voor het rendement dat uit samenwerking met bedrijven: 47 procent noemt deze onvoldoende (Stultjens 2012). Over de samenwerking tussen gemeente en lokale sportverenigingen is driekwart van de Brabantse sportambtenaren redelijk tevreden en 27 procent zeer tevreden (Stultjens, 2012).

Voor ondersteuning kan een vereniging zich wenden tot verschillende organisaties. Vooral van sportbonden en gemeenten is bekend dat zij ondersteuning bieden.

59 procent van de Brabantse verenigingen heeft het afgelopen jaar gebruikgemaakt van ondersteuning. Sportbonden en gemeenten boden de meeste hulp. Hoewel weinig verenigingen denken aan ondersteuning door privé-personen, is de waardering voor de kwaliteit van deze

ondersteuningsvorm het hoogst. Gemeenten scoren relatief laag op kwaliteit van dienstverlening.

Tabel 8.4 Bekendheid met de mogelijkheid tot ondersteuning, gebruik en kwaliteit van de dienstverlening

	Bekend in % (n=427)	Gebruik in % (n=427)	Kwaliteit dienstverlening (n≥20)
Sportbond	91	77	7,4
Gemeente	70	60	6,6
Sportkoepels (NOC*NSF, NCSU, NCS, NKS)	50	19	7,4
Lokale sportraad/sportservice	19	13	7,4
Provinciale sportraad/sportservice	14	6	
Privé-persoon	15	15	8,0
Sportmedische adviescentra	10	9	7,6
Adviesbureaus	8	3	
Lokaal sportloket	5	4	
NISB	3	1	
Olympisch netwerk	3	1	
Overige organisaties	8	8	

Bron: NOC*NSF/Mulier Instituut (SportAanbiedersMonitor, 2012)

Als de verenigingen ondersteuning ontvangen, laten zich bijstaan op uiteenlopende terreinen. Het vaakst noemen ze: sporttechnische cursussen (11%), opstellen van beleidsplannen (10%), financiële administratie (10%), beheer en onderhoud van accommodaties (9%) en contacten met de gemeente (9%). 4 procent van de Brabantse verenigingen krijgt hulp op het vlak van topsport. 54 procent ontvangt geen ondersteuning.

Als de verenigingen mogen kiezen op welk terreinen ze ondersteuning ontvangen, wensen ze hulp bij: werving van sponsors/adverteerders (24%), werving en selectie van vrijwilligers (22%) en ledenwerving (18%). Een derde van de verenigingen wil, zelfs als er extra middelen beschikbaar zijn, geen beroep doen op derden voor een vorm van ondersteuning.

Tot besluit

In deze paragraaf passeren de belangrijkste uitkomsten van dit hoofdstuk de revue.

- 74 procent van de Brabanders van zestien jaar en ouder sport minimaal één keer per jaar.
- Meer dan de helft van de Brabanders sport in ongeorganiseerd verband.
- Brabanders sporten vooral omdat het goed is voor de conditie, (85%) maar ook voor de gezelligheid (58%).

Sociale cohesie

- Bij bijna de helft van de Brabantse verenigingen (44%) vormt ongewenst gedrag van leden en/of kader geen probleem. Bij ongeveer evenveel verenigingen (49%) speelt het nauwelijks een rol. Voor 6 procent is ongewenst gedrag een behoorlijk probleem.

- De activiteit die Brabantse verenigingen de afgelopen twee jaar het vaakst ondernamen om ongewenst gedrag te voorkomen of sportiviteit te bevorderen, betreft het opstellen van huis-/gedragsregels (42%).

Samenwerking

- De grote meerderheid van de Brabantse verenigingen (92%) heeft het afgelopen jaar samengewerkt met minimaal één andere organisatie. De meest genoemde partners zijn: gemeente, school en andere sportvereniging.
- Voor 39 procent van de verenigingen is mogelijke ledenwinst de belangrijkste reden om samen te werken.
- Verenigingen maken het meest gebruik van de ondersteuning van de sportbond (77%) en de gemeente (60%).
- Verenigingen ontvangen ondersteuning op verschillende terreinen: sporttechnische cursussen (11%), opstellen van beleidsplannen (10%), financiële administratie (10%), beheer en onderhoud van de accommodatie (9%) en contacten met de gemeente (9%).
- Bij verenigingen bestaat een latente behoefte aan ondersteuning bij werving van sponsoren/adverteerders (24%) en werving en selectie van vrijwilligers (22%).

9. Reflectie en vooruitblik

In dit hoofdstuk reflecteren we op het onderzoek en doen we aanbevelingen voor implementatie en vervolgmetingen.

Uitgangssituatie

In de ontwikkeling van het onderzoek was het streven om, binnen de gestelde kaders, een zo goed mogelijk beeld te schetsen van de uitgangssituatie van het Sportplan Brabant 2016. Op 9 december 2011 hebben Provinciale Staten het Sportplan Brabant 2016 vastgesteld. Dit moment beschouwen we als het bestuurlijke ‘startschot’ voor het plan.

Bij het vaststellen van de uitgangssituatie van het sportplan hebben we getracht optimaal recht te doen aan dit moment. In de praktijk bleek het echter niet mogelijk om voor elke indicator van het sportplan de situatie per december 2011 te definiëren. Een oorzaak hiervoor is dat gebruikte secundaire data betrekking hebben op een tijdsperiode in plaats van een specifiek moment. Tevens is monitoronderzoek gebruikt (zoals de SportAanbiedersMonitor 2012), waarvan de timing niet aangepast kan worden. Hierdoor klinken de eerste effecten van het sportplan mogelijk al door in de resultaten van deze nulmeting.

Vervolgmetingen

De provincie is voornemens om na deze nulmeting twee vervolgmetingen uit te voeren, in 2014 en in 2016/2017. De meting in 2014 is bedoeld om het sportbeleid tussentijds te evalueren en te onderzoeken of aanpassingen in het beleid wenselijk zijn. De meting in 2016/2017 dient om de effecten van het beleid in beeld te brengen en proces en inhoud achteraf te evalueren. Het strekt tot aanbeveling om de deelonderzoeken van de nulmeting bij vervolgmetingen te herhalen.

Het is raadzaam om naast de herhaling van de deelonderzoeken ook additioneel onderzoek te doen, of mogelijkheid daartoe te verkennen. Een reden hiervoor is dat de nulmeting niet van alle indicatoren een volledig beeld kon geven. Een voorbeeld is de actielijn evenementen. Het rapport vermeldt de (economische) impact van diverse evenementen. De overeengekomen onderzoeksopzet meet echter niet de algehele (economische) impact van alle Brabantse sportevenementen tezamen. De behoefte aan deze informatie kan wel alsnog ontstaan. In dit kader is het bovendien interessant omter voorbereiding op de 1-meting te zoeken naar (extra) secundair bronmateriaal, naast de cijfers die al geanalyseerd worden. Zo is het mogelijk dat de topsportklimaatmeting (een onderzoek van het Mulier Instituut) in de toekomst herhaald wordt. Dat onderzoek kan interessante informatie voor Noord-Brabant opleveren.

De komende jaren staan er verschillende structurele onderzoeken (lopende monitoren) en registraties op de rol. Sommige van deze metingen zijn ook bij de nulmeting gebruikt, maar niet allemaal. We adviseren om de mogelijke rol te verkennen van deze onderzoeken en registraties in de vervolgmetingen. Bij diverse onderzoeken is het mogelijk de steekproef voor Noord-Brabant op te hogen.

- Ongevallen en Bewegen in Nederland (OBiN) (Consument en Veiligheid/MI)⁴⁰
- Continu Vakantie Onderzoek (NBTC Nipo Research)⁴¹
- Continu Vrije Tijds Onderzoek (NBTC Nipo Research)⁴²
- Nationaal Talent Volgsysteem (NOC*NSF)
- Sport Aanbieders Monitor c.q. Verenigingspanel (MI)⁴³
- Fitnessmonitor (MI)⁴⁴
- Nationaal Sportonderzoek (MI)⁴⁵
- Topsportklimaatmeting (MI)⁴⁶
- Zwemmonitor (MI)⁴⁷
- Brabantpanel (PON)
- VBG-panel (PON)
- Evenementenmonitor (Respons)⁴⁸

Stuurbaarheid

Het is belangrijk om de invloed van provinciaal sportbeleid niet te overschatten. Deze beperkte stuurbaarheid is enerzijds het gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen die effect hebben op de actielijnen van het sportplan. Denk aan de economische situatie en de tijdsdruk die velen in het dagelijks leven ervaren. Laagconjunctuur ontmoedigt sportdeelname en sponsoring. Het ‘druk-druk-druk-gevoel’ kan leiden tot minder bezoek aan (sport)evenementen.

Anderzijds werken overheidsinstrumenten (lokaal, regionaal en nationaal) op andere beleidsterreinen dan sport stimulerend en remmend op groei van de sportieve indicatoren. Voorbeelden zijn investeringen in preventieve gezondheidszorg en infrastructurele projecten.

Een ander aandachtspunt in het provinciaal sportbeleid is het subsidiekader. Dit is voor de provincie een van de belangrijkste instrumenten om de sportindicatoren positief te beïnvloeden. Daartoe moet er een goede samenhang zijn tussen de opzet van het subsidiekader en de nog te definiëren doelen. Het is raadzaam om te analyseren in hoeverre de geplande subsidiëring optimaal gericht is op de doelen.

Valorisatie

Dit onderzoek heeft niet alleen tot doel de uitgangssituatie voor het Sportplan Brabant 2016 te bepalen en toekomstig sportbeleid te funderen. De provincie streeft met zowel plan als onderzoek ook naar bevordering van sportinclusief beleid. Hiervan is sprake wanneer beleidsmedewerkers buiten de sportafdeling sportieve interventies inzetten voor hun beleid. Dit impliceert dat de provincie zich inzet om dit rapport via interne kanalen te communiceren en de implementatie van de kennis te stimuleren.

⁴⁰<http://www.veiligheid.nl/onderzoek/ongevallen-en-bewegen-in-nederland-obin>

⁴¹<http://www.nbtcniporesearch.nl/nl/Home/Producten-en-diensten/cvo.htm>

⁴²<http://www.nbtcniporesearch.nl/nl/Home/Producten-en-diensten/cvto.htm>

⁴³http://www.mulierinstituut.nl/projecten/monitoringprojecten/verenigingsmonitor_panel.html

⁴⁴<http://www.mulierinstituut.nl/projecten/monitoringprojecten/fitnessmonitor.html>

⁴⁵<http://www.mulierinstituut.nl/projecten/monitoringprojecten/sportersmonitor.html>

⁴⁶<http://www.mulierinstituut.nl/projecten/monitoringprojecten/topsportklimaat.html>

⁴⁷http://www.mulierinstituut.nl/projecten/monitoringprojecten/waterdicht_zwemmonitor.html

⁴⁸<http://www.respons.nl/monitoren-online-databases/sport-evenementen-monitor>

Naast interne communicatie is nadrukkelijk ook een externe oriëntatie van belang. Zoals in het eerste deel van dit rapport geschetst, verwachten we dat de uitkomsten van deze meting niet alleen voor de provinciale overheid waardevolle kennis opleveren. Bij de onderbouwing en evaluatie van beleid kunnen ook andere organisaties in de Brabantse sportsector baat hebben. In eerste instantie denken we hierbij logischerwijs aan Sportservice Noord-Brabant en Olympisch Netwerk Brabant.

In het kader van valorisatie is het Mulier Instituut –wellicht in samenwerking met de onderzoekspartners–graag bereid mee te denken over manieren om de kennis uit dit rapport voor de sport in Brabant aan te wenden. Het Mulier Instituut kan bijvoorbeeld interactieve presentaties of workshops verzorgen, die ingaan op het koppelen van mogelijke acties aan uitkomsten.

Literatuur

- Adrichem, I. & Van den Heuvel, M. (2012). *Europees Kampioenschap Waterpolo. Tevredenheid, beleving en Economische Impact*. Den Haag/Tilburg: Haagse Hogeschool/Fontys Economische Hogeschool.
- Berselaar, T. van, M. Verheijen & Van den Heuvel, M. (2012). *Wereldkampioenschappen bridge. Economische impact en bezoekersprofielen*, Tilburg: Fontys Economische Hogeschool Tilburg.
- Boersma, J.H. & Keijsers, W. (2011). *Sportlandkaart – Verkenning ruimtelijke inrichting grootschalige topwedstrijdaccommodaties. Eindverslag*. Utrecht: Bureau Nieuwe Gracht.
- Bottenburg, M. van, Dijk, B., Elling, A. & Reijgersberg, N. (2012). *'Bloed, zweet en tranen – en een moment van glorie' 3-meting topsportklimaat in Nederland*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Brinkhoff, H. & Discart, R. (2012). *Verantwoording sponsorovereenkomst met de provincie Noord-Brabant*. Vught: GalozoSports.
- Bussel, W. van (2007). *Betekenis PSV Voetbal*. Deurne: WVB Marketing.
- Heijden, A. von, Elling, A., Hakkers, S., Reijgersberg, N., Rens, F. van, & Wisse, E. (2012). *Evaluatie Topsport Talentscholen*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Hover, P. & Doesborgh, M. (2009). *De kansen van het Olympisch Plan 2028 voor Noord-Brabant*. 's-Hertogenbosch/Goirle: W.J.H. Mulier Instituut/ Sportservice Noord-Brabant/ Olympisch Netwerk Brabant.
- Hover, P., Hakkers, S. & Breedveld, K. (2012). *Tendrapport fitnessbranche 2012*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Krijger, J. & Joos, A. (2012). *Nulmeting sport in Brabant: deelonderzoek netwerkvorming*. Tilburg: Vrijetijds huis Brabant.
- Krijger, J. (2012). *Nulmeting sport in Brabant: deelonderzoek bezoek en deelname*. Tilburg: Vrijetijds huis Brabant.
- Lodders-Elfferich, P.C. (2008). *Ruimte, Regie en Rekenschap. Rapport van de Gemengde commissie decentralisatievoorstellen provincies*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Lucassen, J., Jong, M. de & Breedveld, K. (2008). *Provinciaal sportbeleid 2008. Een quick scan op basis van de Menukaart Sport en Bewegen*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Oberon (2012). *Evaluatie Centra voor Topsport en Onderwijs*. Utrecht: Oberon.

Provincie Noord-Brabant (2012). *Sportplan Brabant 2016, Statenvoorstel PS 52/11 A*. 's-Hertogenbosch: Provincie Noord-Brabant.

Provincie Noord-Brabant (2010). *Agenda van Brabant. Wat doet de provincie voor de toekomst van Brabant?* 's-Hertogenbosch: Provincie Noord-Brabant.

Programmabureau Brabantstad (2011). *Jaarverslag Brabantstad 2010*. 's-Hertogenbosch: Provincie Noord-Brabant.

Reijgersberg, N.& Elling, A. (2011). *Coaches aan de top: evaluatie van de regeling. Annex 4 bij beleidsdoorlichting sport*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Roelofs, Y. (2012). *Eindrapportage bezoekersonderzoeken KNLTB. Conclusies naar aanleiding van Unicef Open 2011, KNLTB Tennis Masters en NRK 2011 en Davis Cup februari 2012*. Amersfoort: KNLTB.

Roelofs, Y. (2012). *Rapportage bezoekersonderzoek Davis Cup duel Nederland-Finland 10, 11 en 12 februari 2012*. Amersfoort: KNLTB.

SER Brabant (2011). *De economische waarde van sport. Keuzes en prioriteiten voor Brabant*. 's-Hertogenbosch: SER Brabant.

Stultjens, E. (2012). *Topsport volgens gemeenten en Brabanders*. Tilburg: PON.

UCI (2012). *UCI cyclo-cross World Cup Hoogerheide. Post Event Report*.

Visser, J. & Doesborgh, M. (2012). *Rapport nulmeting Sportplan Brabant. Deelonderzoeken B6 en B7*. Goirle: Sportservice Noord-Brabant/Olympisch Netwerk Brabant.

Bijlage I: Methodische achtergronden

Sportaanbiedersmonitor (voorheen Verenigingsmonitor)

Het Mulier Instituut voert periodiek metingen uit onder sportverenigingen en andere aanbieders van sportfaciliteiten. Dit onderzoek heet de SportAanbiedersMonitor (SAM). Bij de meting van 2012 is een extra steekproef getrokken van Brabantse sportverenigingen. In totaal zijn 1.320 Brabantse verenigingen benaderd, waarvan er 427 de vragenlijst (nagenoeg) compleet hebben ingevuld. De representativiteit van de Brabantse sportverenigingen is niet goed te bepalen omdat een compleet overzicht van Brabantse verenigingen en hun kenmerken niet voorhanden is. Bij een eventuele vervolgmeting wordt daarom aanbevolen om hetzelfde steekproefkader te hanteren.

Evenementenmonitor

De Sport Evenementen Monitor is een jaarlijks terugkerend onderzoek van onderzoeksbureau Respons naar de grootste sportevenementen van Nederland. De monitor neemt alle publieksevenementen mee die vallen in de categorie sport. De Sport Evenementen Monitor focust zich op de niet-reguliere sportevenementen. Competitiewedstrijden (profs, semi-profs en amateurs) vallen buiten de monitor. Hetzelfde geldt voor voetbalwedstrijden in de ere- en eerste divisie en wedstrijden om de KNVB-beker. De finale van de KNVB-beker is wél opgenomen, evenals de thuiswedstrijden van Nederlandse voetbalclubs in de UEFA Champions League en UEFA Europa League. Ook de kwalificatie- en oefenduels die het Nederlands voetbalelftal thuis speelt, vallen in de monitor. Voor aanvullende informatie, zie <http://www.respons.nl/monitoren-online-databases/sport-evenementen-monitor/sportmol-toelichting>.

Analyse Nationaal TalentVolgSysteem

Het Nationaal TalentVolgSysteem bevat de gegevens van alle erkende topsporters en talenten van de sportbonden die aangesloten zijn bij NOC*NSF. Topsporters met een A-, B- of HP-status en alle talenten met een IT-, NT- of Belofte-status staan in dit systeem geregistreerd. In 2010 is het systeem opgestart om de ontwikkeling van sporters te volgen door de tijd. Van elke sporter is onder andere de sportbond, het bijbehorende topsportprogramma en het type topsport- of talentstatus bekend. Ook is geregistreerd tot welk Olympisch Netwerk de sporter behoort. Voor dit onderzoek gebruikten wij over een uitdraai van het Nationaal TalentVolgSysteem van juni 2012.

Onderzoek onder sportprofessionals

Van dinsdag 11 september tot en met dinsdag 25 september 2012 konden professionals in de sportwereld de vragenlijst invullen. Abonnees van de nieuwsbrief van SportKnowHow XL (ruim 6.000 personen) vormden hiervoor het steekproefkader. Deze gemêleerde groep abonnees lijkt het beste onder de noemer 'sportprofessionals' aangeduid te kunnen worden. Zij zijn twee keer benaderd via de betreffende nieuwsbrief. Daarnaast is de achterban van Sport & Zaken voor dit onderzoek benaderd met een twitter-bericht en een discussie-item op de LinkedIn-pagina van Sport & Zaken. 49 personen hebben de vragenlijst volledig ingevuld.

Tabel 1.1 Achtergrondkenmerken van de respondenten (in procenten, n=49)

Achtergrondkenmerk		%
Geslacht	Man	61
	Vrouw	39
Leeftijd	34 jaar of jonger	39
	35-44 jaar	24
	45 jaar of ouder	37
Hoofdbezigheid	Zelfstandig ondernemer	16
	Werkzaam in loondienst	67
	Arbeidsongeschikt, werkloos/werkzoekend, bijstand	8
	Gepensioneerd, VUT, rentenier	2
	Studerend/schoolgaand	6
Provincie herkomst	Noord-Brabant	18
	Elders	82

Brabantpanel

In het Brabantpanel zitten 2.372 Brabanders van zestien jaar en ouder. Van 8 tot en met 28 oktober is aan de panelleden een vragenlijst over (top)sport voorgelegd. 1.118 personen hebben de vragenlijst ingevuld, een respons van 50 procent. De resultaten zijn gewogen naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en regio, zodat de uitkomsten representatief zijn voor de populatie Brabanders van zestien jaar en ouder. Het panel wordt door PON beheerd.

Onderzoek onder Brabantse sportambtenaren

In oktober heeft PON de 67 Brabantse gemeenten gevraagd medewerking te verlenen aan het (top)sportonderzoek. Van bijna alle gemeentelijke sportambtenaren was een e-mailadres bekend. Zij zijn persoonlijk aangeschreven. De overige ambtenaren zijn benaderd via het algemene e-mailadres van hun gemeente. 37 retourneerden een compleet ingevulde vragenlijst, wat neerkomt op een respons van 55 procent. Bij vier gemeenten vulden twee ambtenaren de vragenlijst in, wat het totaal brengt op 41 vragenlijsten.

Webenquête netwerken

Voor deze vragenlijst zijn benaderd: de aanspreekpunten van alliantiepartners uit de sport- en vrijetijdsector, aangevuld met genodigden voor en aanwezigen bij de presentatie van het Sportplan Brabant 2016. De uitnodiging voor deelname aan de online enquête is verstuurd op 17 oktober 2012, gevolgd door een herinnering op 25 oktober. Op 6 november is de vragenlijst gesloten. Van de 254 personen die zijn benaderd, hebben er 65 de online enquête volledig ingevuld. De netwerkenvragenlijst voor Culturele Hoofdstad diende qua inhoud en opzet als blauwdruk. Dit deelonderzoek is uitgevoerd door Vrijtijdshuis Brabant.

Interviews netwerken

Doel van de interviews was het verkrijgen van aanvullende informatie over de motivatie van organisaties om samen te werken, en over succesfactoren en knelpunten bij de huidige werkwijze. Tijdens de gesprekken is hiertoe een itemlijst gehanteerd. Er zijn elf sleutelfiguren benaderd voor face-to-face-interviews. Het betreft trekkers en vertegenwoordigers van centrale partijen in de Brabantse sportalliantie, een gemeentelijk sportambtenaar en de directeur van een

groot Brabants sportbedrijf. Onderzoekers van Vrijetijds huis Brabant namen de interviews af. De gesprekken vonden plaats in oktober en november 2012.

Continu Vakantie Onderzoek (CVO)

Het CVO is een grootschalig onderzoek naar het vakantiegedrag van Nederlanders. Een panel van 6.500 Nederlanders wordt vier keer per jaar ondervraagd over hun vakanties in het voorgaande kwartaal. De metingen vinden plaats in januari, april, juli en oktober. Het panel is representatief voor de Nederlandse bevolking en heeft betrekking op iedereen van nul jaar en ouder. Het CVO meet alle vakanties van Nederlanders, zowel in binnen- als buitenland. De cijfers worden gepresenteerd alsof ze over kalenderjaar gaan, maar de feitelijke looptijd is van oktober tot en met september. CVO 2011 heeft dus betrekking op vakanties in de periode oktober 2010 tot en met september 2011. Het onderzoek leent zich voor selectie van Brabantse informatie.

Continu Vrije Tijds Onderzoek (CVTO)

Het CVTO is een grootschalig tweejaarlijks onderzoek naar het vrijetijdsgedrag van Nederlanders. Gedurende een jaar worden 350 Nederlanders wekelijks geënquêteerd over de kenmerken van hun vrijetijdsactiviteiten (weekmeting). Aan het eind van dit jaar wordt daarnaast aan 5.000 Nederlanders gevraagd welke vrijetijdsactiviteiten zij hoe vaak per jaar ondernemen (jaarmeting). Het panel is representatief voor de Nederlandse bevolking van nul jaar en ouder. De meest recente meting is van 2010 en liep van mei 2010 tot en met mei 2011.

Het CVTO definieert vrije tijd als: alle (dag)recreatieve activiteiten die worden ondernomen buiten de eigen woning en waarbij men minimaal één uur (inclusief reistijd) van huis is. De volgende activiteiten vallen niet onder de definitie: activiteiten die gepaard gaan met een overnachting, activiteiten ondernomen tijdens een vakantie en bezoek aan familie, vrienden en kennissen

De weekmeting geeft inzicht in volumes en kenmerken van vrijetijdsactiviteiten. Behalve de weekmeting behelst het CVTO ook een jaarmeting. Doel van de jaarmeting is (i)ijken van het wekelijks onderzoek en (ii) bepalen van participatie aan en frequentie in onderscheiden activiteiten. De jaarmeting vraagt in algemene zin of de respondent een bepaalde activiteit het afgelopen jaar wel eens heeft ondernomen en zo ja, hoe vaak. Hieruit blijkt hoe vaak een activiteit gemiddeld ondernomen wordt. Wáár de activiteit ondernomen wordt, registreert de CVTO niet. Wel is de herkomstprovincie van de respondent bekend. Ook dit onderzoek leent zich voor het selecteren van Brabantse informatie.

Interviews Sportservice Noord-Brabant/Olympisch Netwerk Brabant

Sportservice Noord-Brabant/Olympisch Netwerk Brabant heeft twee groepsgesprekken gehouden: een met vijf topsporters/talenten en een met acht topsportdeskundigen vanuit onderwijs, arbeidsmarkt, (para)medisch circuit, gemeenten en het Olympisch Netwerk Brabant (ONB). In het gesprek met topsporters/talenten kwam met name de vraagkant aan bod, en in het gesprek met deskundigen voornamelijk de aanbodkant.

Voor ieder groepsgesprek zijn acht personen uitgenodigd. Bij het groepsgesprek met deskundigen betrof dat topsportdeskundigen uit verschillende hoeken van de sportwereld: het onderwijs, een B5-gemeente, een Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO), het verenigingsleven, een sportbond van een van de kernsporten en het ONB. Voor het andere

groepsgesprek werd per kernsport één topsporter/talentuitgenodigd, aangevuld met een beperkt aantal talenten. Bij dit gesprek waren uiteindelijk vijf sporters aanwezig uit vijf verschillende kernsporten. Drie sporters hadden op het laatste moment andere verplichtingen en konden niet meer worden vervangen.

Vanwege de specifieke eigenschappen van de beide doelgroepen, heeft Sportservice twee groepsgesprekken gehouden: een met als onderwerp sporters met een lichamelijke beperking en een oversporters met een verstandelijke beperking. Voor beide groepsgesprekken zijn acht deskundigen uitgenodigd. Sportservice koos de deskundige genodigden uit het uitgebreide eigen netwerk op gebied van gehandicaptensport.

Allereerst werd gedacht aan de gehandicapten zelf, aan vertegenwoordigers van zorginstellingen, revalidatiecentra, Gehandicaptensport Nederland en doven- en blindeninstituten en aan managers, agogen en/of begeleiders van woonvoorzieningen voor gehandicapten. Maar ook coördinatoren gehandicaptensport bij gemeenten en vertegenwoordigers van Stichting Zet (in verband met toegankelijkheid) en van het Fieldlab Aangepast Sporten in Eindhoven, kunnen een zinvolle bijdrage leveren aan het groepsgesprek.

Uiteindelijk namen aan het groepsgesprek over verstandelijk gehandicapten zeven deskundigen deel. Het groepsgesprek over lichamelijk gehandicapten teldevier deelnemers (afzeggingen en ziekte).

Bijlage II: Informatie evenementen

Tabel 2.1 Reden waarom Brabanders in de afgelopen twee jaar geen Brabants topsportevenement bezochten (in procenten)

	Brabanders die niet geweest zijn (n = 763)	Alle Brabanders (n = 1.188)
Ik heb er geen interesse in	49	32
Geen speciale reden, het is er gewoon niet van gekomen	30	19
Ik vind het te duur	20	13
Ik heb er geen tijd voor	17	11
Ik was er niet van op de hoogte	5	3
Ik vind het te ver weg	4	3
Anders	5	3
Weet ik niet/geen mening	2	2

Bron: PON Brabantpanel

Tabel 2.2 Overzicht Brabantse sportevenementen naar bezoekplaats, aantrekkingskracht, laag Olympisch Vuur en bezoekersgemiddelde

Eventnaam	Bezoekplaats	Belang	Laag Olympisch Vuur	Bezoekers
Acht van Chaam	Chaaam	Nationaal	3	17.500
AMGEN Singelloop Breda	Breda	Regionaal	5	51.406
Bavaria Profronde Stiphout	Helmond	Nationaal	3	20.347
Brabants Dagblad Tilburg Ten Miles	Tilburg	Regionaal	5	56.166
Brabantse Ruiterdagen	Oudenbosch	Regionaal	6	12.941
Citroën City Beach Tour	Eindhoven	Regionaal	5	18.825
Citroën City Beach Tour	Oirschot	Regionaal	5	18.825
Citroën City Beach Tour	St Anthonis	Regionaal	5	18.825
Concours Hippique Bergen op Zoom	Bergen op Zoom	Regionaal	5	13.115
Concours Hippique Mierlo	Mierlo	Regionaal	4	7.125
Daags na de tour	Boxmeer	Nationaal	3	22.714
De Avondvierdaagse Tilburg	Tilburg	–	–	29.000
De Hypotheker Beekloop	Eindhoven	Regionaal	6	2.333
De Zomerklassieker van Brabant	Roosendaal	Regionaal	6	4.821
Draai van de Kaai	Roosendaal	Regionaal	3	34.821
Dutch Open Championship Streetdance and Breakdance	Mill	Regionaal	4	2.375
Dutch Open Darts	Veldhoven	Nationaal	2	10.853
Dutch Open Taekwondo	Eindhoven	Nationaal	3	4.847
Eindhoven Ballooning	Eindhoven	Regionaal	6	60.833
EK Rallycross	Valkenswaard	Nationaal	3	15.115
Electroworld Skeeler en Skate toertocht		Regionaal	6	–
Exotic Green Rally	Etten-Leur	Regionaal	4	76.230

Fietsvierdaagse Hoeven	Hoeven	Regionaal	6	–
Friendly Hockey Games Breda	Breda	Regionaal	6	9.000
Grote Prijs Adrie van der Poel/UCI Cyclo–Cross Worldcup	Hoogerheide	Nationaal	2	34.285
Haagse Beemden Loop Breda	Breda	Regionaal	5	5.531
Hajraa Buitentoonst	Eindhoven	Regionaal	5	4.525
Horse Event Deurne	Deurne	Nationaal	4	23.272
Horse Festival Valkenswaard	Valkenswaard	Regionaal	6	8.500
Indoor Brabant	Den Bosch	Nationaal	2	73.666
Internationaal Concours Hippique Eindhoven	Eindhoven	Nationaal	4	64.294
International Concours Valkenswaard	Valkenswaard	Regionaal	3	27.082
Internationale Iloket.nl Warandeloop	Tilburg	Regionaal	4	7.333
Jent.nl Beachvolleybal Toernooi Roosendaal	Roosendaal	Regionaal	6	10.441
Kennedymars Someren	Someren	Regionaal	5	19.212
Kwalificatie Nederland EK Voetbal 2012	Eindhoven	Nationaal	2	37.750
Leontien's Ladies Ride	Den Bosch	Regionaal	5	9.033
Marathon Eindhoven	Eindhoven	Nationaal	3	130.000
Mijl van Mares/Profronde van Maarheeze	Maarheeze	Regionaal	3	14.428
Nationaal Concours Hippique Asten	Asten	Regionaal	4	24.70
Nationale Jeugdronde	Roosendaal	Regionaal	5	4.333
NK Cross	Tilburg	–	4	–
NK Junioren Schoonspringen	Eindhoven	Nationaal	4	500
NK Langebaan zwemmen	Eindhoven	–	4	450
NK RallyRacing Valkenswaard	Valkenswaard	–	4	20.810
NK Schaken	Boxtel	Nationaal	3	2.010
NK Tafeltennis	Eindhoven	Nationaal	3	1.250
NK Zaalkorfbal (dames)	Eindhoven	Nationaal	4	2.175
NK Zwemmen (langebaan)	Eindhoven	Nationaal	3	1.407
Omloop der Kempen	Veldhoven	Regionaal	4	4.714
Omloop van de Houtse Linies	Den Hout (NB)	Regionaal	6	2.650
ONK Motocross	–	–	4	4.361
ONK Motocross	Mill	–	4	4.361
Open Dag PSV	Eindhoven	Regionaal	–	21.000
Open Eindhovense	Eindhoven	Regionaal	6	750
Open NK Masters Schoonspringen	Eindhoven	–	4	500
Outdoor Brabant	Breda	Regionaal	4	28.125
Paradigit ELE Rally	Helmond	Regionaal	4	23.750
Profronde van Made	Made	Regionaal	3	9.625
Rabobank Hart van Brabantloop	Tilburg	Regionaal	6	3.757
Ricoh Vestingloop Den Bosch	Den Bosch	Regionaal	5	8.000
RiemersmaLeasing Kangoeroeloop	Vught	Regionaal	5	2.500
Runnersbeurs	Eindhoven	Regionaal	6	14.200

Sic Pugno Beachvolleybaltoernooi	Bergen op Zoom	Regionaal	6	5.100
Sluitingsprijs Putte-Kapellen	Putte-Kapellen	Regionaal	4	25.400
Swim Cup Eindhoven	Eindhoven	Nationaal	3	5.458
U16 TALENT WORLD CUP	Schijndel	Nationaal	4	440
Unicef Open	Rosmalen	Nationaal	2	53.584
Vacansoleil 4 Challenge	Breda	–	4	0
Vacansoleil 4 Challenge	Den Bosch	Regionaal	4	0
Van Oers Marathon Brabant	Etten-Leur	Regionaal	5	8.000
Vierspannen Deurne	Deurne	Regionaal	6	12.961
WK Bridge landenteams	Veldhoven	–	2	0
WK Motocross MX1 en MX2 Mannen	Lierop	Nationaal	2	22.142
WK Motocross MX1 en MX2 Mannen	Valkenswaard	Nationaal	2	22.142
WK Motocross Zijspan	Oss	Nationaal	2	3.444
World on Wheels	Eindhoven	Nationaal	5	3.250
Zesdaagse Brabant	Tilburg	Nationaal	3	9.900

Bron: Respons Sport Monitor, bewerking Mulier
Instituut

Tabel 2.3 Rangorde van provincies betreft een kwalitatief hoogwaardig aanbod van sportevenementen volgens sportprofessionals (in procenten)

Sportevenementen (n=49)	
Noord-Holland	84%
Zuid-Holland	84%
Noord-Brabant	51%
Utrecht	24%
Limburg	20%
Gelderland	18%
Friesland	10%
Overijssel	2%
Drenthe	6%
Groningen	0%
Flevoland	0%
Zeeland	0%

Bijlage III: Informatie topsport en talentontwikkeling

Tabel 3.1 Totaaloverzicht van de verdeling van topsporters en talenten naar geslacht, status en gehandicaptensport in procenten

Topsporters en talenten	Topsporters		Talenten	
	Totaal n=7.415	Noord-Brabant n=1.255	Totaal n= 871	Noord-Brabant n=130
Topsporters en talenten				
Topsporter	12	10	100	100
Talent	88	90		
			100	100
Geslacht				
M	54	59	50	58
V	46	41	50	42
			45	41
Status				
A-status	8	6	67	62
B-status	4	4	31	38
HP-status			2	
Belofte	53	52		
IT	15	13		
NT	21	24		
			60	58
			17	15
			24	27
Gehandicaptensport				
Nee	97	97	83	81
Ja	3	3	17	19
			99	99
			1	1

Tabel 3.2 Aandeel en prestaties van Brabantse topsportverenigingen in seizoen 2011–2012

		Aantal teams in competitie	Aantal teams uit Brabant	Aandeel Brabantse teams (in %)	Top-3 klasseringen Brabantse teams
1	Biljarten, driebanden	12	4	33	2e, ½ finalist
2	IJshockey	6	2	33	2e
3	Voetbal, h eerste divisie	18	5	28	1e,3e
4	Darts	8	2	25	2e
5	Hockey, h	12	3	25	
6	Tafeltennis, d	9	2	22	3e
7	Basketbal, h	10	2	20	½ finalist
8	Rugby	10	2	20	2e
9	Futsal	12	2	17	1e,3e
10	Hockey, d	12	2	17	1e
11	Voetbal, h eredivisie	18	3	17	3e
12	Softbal	7	1	14	
13	Voetbal, d eredivisie	8	1	13	
14	Voetbal, h topklasse*	33	4	12	1e
15	Voetbal, h hoofdklasse*	84	10	12	1e,3e
16	Badminton	10	1	10	
17	Schaken	10	1	10	
18	Volleybal, h	10	1	10	
19	Dammen	12	1	8	
20	Voetbal, d hoofdklasse	12	1	8	
21	Waterpolo, d	12	1	8	
22	Waterpolo, h	13	1	8	
23	American Football	6	0	0	
24	Basketbal, d	10	0	0	
25	Cricket	8	0	0	
26	Handbal, h	10	0	0	
27	Handbal, d	12	0	0	
28	Honkbal	8	0	0	
29	Korfbal	10	0	0	
30	Rolstoelbasketbal	9	0	0	
31	Squash, h	8	0	0	
32	Squash, d	4	0	0	
33	Tafeltennis, h	10	0	0	
34	Tennis	8	0	0	
35	Volleybal, d	10	0	0	
	Totaal	451	52	12	

*Topklassen zaterdag en zondag samengevoegd. Hoofdklassen idem (drie zaterdag en drie zondag)

Bron: Sport2B

Tabel 3.3 Overzicht onderwijsinstellingen in Brabant die topsport en onderwijs ondersteunen

Onderwijstype	Naam school	Onderwijsniveau
Topsport Talent Scholen (middelbaar onderwijs)	Koning Willem II College	vmbo, havo, atheneum, gymnasium
	Pleincollege Sint-Joris	praktijkonderwijs, vmbo, mavo, havo, vwo, gymnasium
	Regionale Scholengemeenschap 't Rijks	mavo, havo, atheneum, gymnasium
	Rodenborch College	vmbo, havo, vwo
Topsportvriendelijke Scholen (middelbaar onderwijs)	Da Vinci College	praktijkonderwijs, vmbo
	De Rotonde	vmbo
	Dr. Knippenberg College	vmbo-t, havo, vwo
	Gertrudiscollege	vmbo, havo, vwo
	Graaf Engelbrecht	mavo, havo, atheneum
	Hooghuis Lyceum Oss-Zuid	vmbo
	Mollercollege	vmbo, mavo
	Mollercollege	vmbo, mavo
	Moller Lyceum	havo, atheneum, gymnasium
	Mondriaan College	vmbo, havo, vwo, vwo+
Topsportvriendelijk middelbaar beroepsonderwijs	ZoomMAVO	mavo, havo, atheneum
	ROC Tilburg, Opleiding Sport en Bewegen	mbo
	Koning Willem I College	mbo
	ROC ter AA	mbo
	Johan Cruyff College	mbo
	Prisma College	mbo
Topsportvriendelijk hoger onderwijs	ROC Eindhoven	mbo
	Helicon NHB Deurne	mbo/hbo
	Avans Hogeschool	hbo 's-Hertogenbosch
	Eindhoven Business School Notenboom	hbo
	Fontys Hogescholen	hbo
	Johan Cruyff University	hbo
	Universiteit van Tilburg	wetenschappelijk onderwijs
	Technische Universiteit Eindhoven	wetenschappelijk Onderwijs

Bron: Von Heijden et al., 2012 en website ONB.

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl